

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан,
ватанэгълияр хуьх!**

За Дагъустан Республикадин тамарин майишатдин работникриз ва ветеранриз пешекарвили сувар риклин сидкъидай мубаракзава!

Миллетдин вичихъ къимет авачир девлет тир тамарин фонд хуьн ва къенятлудаказ ишлемишун экологиядин жигъетдай уьлкведин хатасузвал таъминарун патал еке метлеб авай четин ва жавабдар зегъмет я.

Алай ва гележегдин несилин сагъламвал патал тамар хуьнин ва хъсан шартлар яратмишунин карда тамарин майишатдин работникрин зегъмет лап екеди я.

Идахъ галаз сад хъиз, тамарин ресурсар къенятлудаказ ишлемишунин жигъетдай къвалахдин менфятлувал хкажун ва граждари, юридический ксари тамарин законодательство хуьнал гуьзчивал таъминарун, тебиат-дал рикл алаз тербияламишун чарасуз я.

Заз тамарин майишатдин вири работникрихъ ва ветеранрихъ мягъкем сагъламвал, агъваллувал, Дагъустандин ва Россиядин абадвал патал еке агалкунар хъана кланзава.

Дагъустан Республикадин Къил

РАБДУЛАТИПОВ

1920 – йисалай акъатзава

№ 38 (10631) хемис 18 – сентябрь, 2014 – йис WWW.LEZGI.ETNOSML.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 10 манат

Дагъларин уьлкведин халкъарин Садвилин сувар

Тарихдин гъалибвилерин зурба тамаша

Нариман ИБРАГЪИМОВ

15-сентябрь, ислен. Дагъустандин халкъарин садвилин суварин югъ. Ам лап экуьнилай гатфарин лейсан хътин куьль, марф къунилай башламиш хъана. Ида, лугъун хъи, суварин гуьгъулар квадарнач. И карни меркездин куьчейрик квай инсанри успатзавай.

Махачкъала шегъердин къилин куьчейра, паркара яру, лацу, вили, къацу рангарин пайдахри къезил гарал лепе гузвай. I Петрдин проспектив иллаки дамах гвай. Адаз “Ангель” вирин къерехда туькьурнавай паркунини мадни гуьрчегвал гузва. Суварин мярекатар гъа и паркуна урус муаллим дишегълидиз хкажнавай памятникдин вилик квай майдандал башламишни авуна.

Сятдин экуьнин кьудни хъанвачир, инал Махачкъала шегъердин администрациядин, образованидин, культурадин управленийрин къуллугъчияр атанвай. Яваш-яваш шегъердин искусствойрин школайрин, культурадин колледжрин, идарайрин дестеяр, коллективар атана. Редукторный поселокдин агъалирини, иллаки жегъилри, аялри, парк галай терефдихъ еримишна. Марфади вичин кар давамарзавайтлани, суварик атанвай инсанрин гуьгъулар шад тир. И карда абуруз аялрин, жегъилрин къуьлердайбурун, манияр лугъудайбурун дестейри, Дагъустандин писателрин, образованидин, культурадин, илимдин идарайрин къуллугъчийрин тебрикри куьмекна. Мярекат лап гежалди давам хъана.

Къейд авун лазим я хъи, республикадин къайдаяр хуьдай органрин къуллугъчиярни агъалийрин хатасузвили къаравулда акъвазнавай.

Махачкъала шегъердин администрацияди сувариз талукъ яз муькуь паркарани, спортдин комплексрани концерттар, ярмаркаяр, спортдин жуьреба-жуьре акъажунар тешкилнавай. Аллагъдиз шукур, нисинилай ала-тайла, гена цава рагъ хъуьрена ва адан ну-рари суварик квай шегъер ишигълаванна.

Суварин кар алай мярекат Дагъларин уьлкведин къилин майдандал, виликан йисарив гекъигайла, пара хъсандиз тешкилнавай. Устларри гегъенш, гуьрчег сегъне туькьурнавай. Майдандин къуд пад пайдахри, плакати безетмишнавай, тамашачийриз ацукъдай скамейкаяр эцигнавай.

Рикел хкин, къуд йис идалай вилик республикада тарихда амукъдай хътин зурба мярекат - Дагъустандин халкъарин пуд лагъай

► 2-3

ХУЬРУЪН МАЙИШАТ

Столовой сортарин ципицлар атлайдалай гуьгъуьниз технический сортарин ципицлар атлунив эгечда, абур Дербентдин коньякар акъуддай комбинатдиз вахкуда. И кар патал икърар ава. “Гюлгери вац” ООО-ди 400-450 тонн ципицлар къватл хъувун планламишнава.

► 7

СПОРТ

12 уьлкведай 109 спортсменди заланвили 10 категориядай чпин гъутарин устадвал къалурна. Шадвилелди а кардикай хабар гуз кланзава хъи, 40 боксчирдикай ибарат тир, къилдин команда яз иштираккай Дагъустандин хъанай команди и турнирда 1-чка къуна.

► 22

Дагъларин уьлкведин халкьарин Садвилдин сувар

Тарихдин гъалибвилерин зурба тамаша

1 ◀

сьезд кыле фенай ва анал вири делегатрин рейсадвал аваз 15-сентябрь Дагъустандин халкьарин Садвилдин югъ яз малумарунин кьарар акъуднай. 2011-йисан 6-июлдиз РД-дин Президентди гьар йисан 15-сентябрь вири республикадин милли Сувар хъиз тайинарунин гьакьиндай махсус указни акъуднай.

Ингъе Дагъустандин халкьарин Садвилдин сувар кьуд лагъай сеферда кыле тухузва. Агъалийрик пара ашкъи-гъевес ква. Республикада вири халкьари разивалзавай ва фадлай гуьзлемишзавай дегшвилер кыле физва. Дагъустан Республикадин Кьил Рамазан Абдулатипова Халкьдин Собранидин депутат, Гьукуматдин вири кьурулушар, районрин, шегьерин муниципалитетар, администратияр ва зегьметчи халкьарни Дагъустандин халкьарин садвал, дуствал, стхвал мадни мягькемарунин, тупламишунин, яшайиш хъсанарунин, экономика хкажунин, милли культура, тарих вилик тухунин, акьалтзавай несилдин чирвилер деринарунун, жегьил-жаванар ватанпересвилер руьгьдаллаз тербияламишунин крарал желбзава. Суварин юкьуз Р. Абдулатипова, мугьманарни галаз атана, Дуствилдин кьвалдин сад лагъай мертебада "Дуствилдин музейдин" раklarарни ачухна. Ана экспонатар гъеле са акъван авачтлани, гележегда кьвердавай гзаф жеда. Къунши республикайрин, Россиядин вири регионрин тарихриз, агъалийриз, яшайишдиз талуьк шейэр, ктабар ва маса экспонатар кьватда.

Лугъун лазим я хьи, Дагъустандин халкьарин садвал, санал яшамаш хъунин игътиж дегь девирра арадал атана. И садвиле абуруз вири девирра чапхунчийриз аксивалдай, хайи ерияр хуьдай ва ислягьвилелди яшамаш жедай, милли члалар, адетар, культура хуьдай ва, са гьихътин ятлани чуьруькар арадал атайла, къуншияр, миллетар меслят хъийидай мумкинвал гана. Гъа и садвиле чи халкьарин кьенин югни лишанламишзава, крариз, мурадриз кьуват гузва. ИкI тирди майдандал атанвай кьван инсанрин иштиракчивили субутзава.

Нянин сятдин ругуд тахьанмаз, майдандихъ инсанар ахмиш хъана. Гьелбетда, чкаярни кьаз. Сувар яцIа гъатзавай, кьезвай шегьергъилирин кьадар артух жезвай. Гьар са камуна милли парталар алай инсанар гьалтзавай. Сятдин ирид жез-тежез, майдандал Дагъустан Республикадин Кьил Рамазан Абдулатипов кыле аваз еке десте атана: РФ-дин Госдумадин, РД-дин Халкьдин Собранидин депутат, РД-дин Гьукуматдин членар, Москвадай, къунши республикайрай, крайрай атанвай мугьманар, "Россиядин Кавказ" международный политологиядин форумдин иштиракчияр ва масабур.

Музыкади, инсанрин шадвиле, милли парталари, куьсруьйрал чкаяр кунвай агъалийри суварин гурлувилай лугъузвай. Плакати, лозунгри, пайдахри безетмишнавай майдандал Россиядин ва Дагъустан Республикадин гимнияр тамамарна. Махачкъала шегьердин администрациядин кьилин везифаяр тамамарзавай Мегьамед Сулейманова суварин мярекат ачухна ва кьватI хъанвайбуруз вичин, вири шегьергъилирин патай Дагъустандин халкьарин Садвилдин сувар мубаракна, меркезвийри республика вири рекьерай вилик фин, миллетрин арада дуствал мадни мягькемарун патал чпелай алакьдай вири крар ийидайдакь лагъана. Ахпа ада гаф Рамазан Абдулатиповаз гана.

- Гьуьрметлу дагъустанвияр, мугьманар, абурни чахъ кье ина гзаф ава! - лагъана Р. Абдулатипова. - Чи сувариз садвилдин лугъузва ва ам чаз Россиядин Федерациядин Президент Владимир Владимирович Путина тебрикзава. - РД-дин Кьили чар келна:

"Гьуьрметлу дустар! 15 йис идалай вилик кьизгъин женгера Дагъустан Республикадин чилел хабарсуз вегъей бандитрин дестеяр, международный террористар кукварнай. Вири Россия ва вири Кеферпатан Кавказ патал и

вакьийрихъ еке метлеб хъана. Лап четин ва муракаб шартIара гзаф миллетрикой ибарат халкьдиз кьадим вахтарилар хас тир Ватан кланивилин, уьтквемвилеин, дирибашвилеин, тупламиш хъунин, душмандин хура сад хъиз акъвазунин ерияр винел акъатна. Чна игитар гъамиша рикел хуьда, Ватан хвейи кьегьалрал - Россиядин аскеррал, офицеррал, Дагъустандин гуьгьуьллу кьуччагьрал, маса регионрин кьегьал рухвайрални гъамиша дамагда. Абуруз Дагъустан Республикадин ислягь агъалияр душмандикай ва уьлкведин садвал хвена. Зун инанмиш я, граждандилеин ислягьвал ва меслятвал мягькемаруналди, ватанпересвилеин ва садвилеин куьгъне кьадим адетрал амал авуналди чна Дагъустан ва санлай Россияни вилик фин патал гъиле кунвай зурба крар бегьемарда. Квехъ сагьламвал, ислягьвал, яратмишунардай зегьметда агалкьунар хъун зи мурад я".

- Лугъун лазим я хьи, - давамарна вичин рахунар Р. Абдулатипова, - Владимир Путин четин макьамрани, суварикни чахъ галаз хъана. И тебрикдини ам Дагъустандин халкьарив гьикъван гьуьрметдивди згечIзаватIа, гьам кьалурзава. Заз Дагъустандив икьван хъсандиз, кьенивилелди згечIзавай чи Президентдиз кь патай сагьрай лугъуз кланзава.

Къве югъ вилик чна международный террористри дьаедин гьалар арадал гъайи, хейлин инсанар телеф хъайи Ботлих, Новолак, Цумада районар тешкилнавай суварин мярекатра иштиракна. И йикъара республикадин вири районар Дагъустандин, Россиядин аслу туширвал, садвал патал женгер члугур аскерар, офицерар, генералар рикел хкизва. Малум тирвал, 1999-йисан дьаедин вакьийра иштираккай вири наградайралди кьейдна, амма са касдила, гъа дьаеда гъалибвал кьачуник еке пай кутур Верховный Главнокомандующий, Россиядин Федерациядин Президент Владимир Путинала гъейри. И гьалатни за арадай акъуд хъувуна, Владимир Владимирович "Дагъустан Республикадин вилик лайихлувилерар" ордендалди кьейд авунин Указдал кьул члугуна. Россиядин государство мягькемарунин, вилик тухунин, гзаф миллетрикой ибарат тир халкь санал кьватлунин карда кьилин роль кьугъвазвай са кас ава, амни Владимир Путин я.

Бандитрин дестейрин мурадар мурдарбур тир. Абуруз Гитлера хъиз фикирнай, советрин халкьар Коммунистрин партиядиз, Советрин Гьукуматдиз, уьлкведин кьил Сталиназ акси экъечIа ва регьятдиз гъалибвал кьазанмишда. Международный террористрини, чеб Дагъустандиз гьахъайла, дагъви халкьари чпин яракь Россиядихъ элкьурда лагъанай. Амма вири крар масакIа - абуруз аксибур хъана. ИкI анжах чи халкьдин тарих, культура, адетар, адан уьтквемвал, кьагьриманвал, Ватандихъ авай кланивал чин тийир инсанри фикирда. Чи агъалияр, вири сад хъана, эвер тавур душмандин хура акъвазна. Эхъ, сад хъуниз чаз чи дагълари, тарихди эмирна. Дагъларин уьлкведин халкьарин кьисметар садбур я. Зун кье гъа четин макьамда Дагъустан Республикадин Госсветдин кыле акъвазай Мегьамедали Мегьамедован патав фенвай. За адаз гъа чIавуз виклегьвал, камаллувал кьалурнавай сагьрай лагъана.

За гьар са дагъустанвидал дамахзава, вучиз лагъайтIа 1999-йисуз гуьгьуьллу аскерин жергейра 7-8 агъзур кас акъвазнатлани, чи халкьдин 99 процент ополченида гъахъиз ва хайи чил душмандикай хуьз гъазур тир. Дагъустанди гьакьикъи кардалди вич Россиядин гьакан са пай ваь, Дагъустанни Россия тирди тестикьарна. Завай лугъуз жеда хьи, Дагъустан - им Россия ва Россияни Дагъустан я. Садвал, дуствал вине кьуна, чун нубатдин агалкьунрихъ, гъалибвилерихъ фида. Гъамиша гъа икI жедайдахъ зун инанмишни я.

Республикадин Кьили Садвилдин сувариз талуьк язни вичин фикирар лагъана. "Чи дамах, чи кьилин винизвал чи халкьар я. Дагъларин уьлкведа гъамиша гзаф миллетар яшамаш хъайиди я ва Дагъустанни абуруз авай са макан я. Къе чна вири кьуватар, жергеяр

Алквадар Гьасанан 180 йис

Асирриз экв чуклурай арифдар

Мердали ЖАЛИЛОВ

Жуван келимаяр чарчел гьидайла за мад ва мад сеферра алим, арифдар, шаир, философ, зурба просветитель ва муаллим яз чи халкьдин тарихда гьатнавай касдин затлар (жуван гьилик квай ктабар, макъалаяр, ширирар) кел хъува. Къенин аямда кыле физвай бязи крариз кыметар гудайла, жув гьалат жезватла лугьуз, хиялралди чехи арифдардал "алукьиз" хъана. Аламатдин кар я: вич чи арадай акъатна 100 йис алатнаватлани, чи халкьдин кьадар-кьисметдиз, Дагъустандин тарихдиз, чун физвай ва фин лазим тир рекьериз, чи гьалатризни агалкьунриз, ягьалмишвилеризни инанмишвилериз **АЛКВАДАР ГЬАСАН ЭФЕНДИ** ганвай кыметар, лагьанвай келимаяр клусни куьгьне хъанвач. Артухлама, абурун важибувал генани кьуватлу жезвайди хъиз я аз. Иллаки акъалтзавай несилриз чирвилер, тербия гунин, ягнамусдинни, къанажагьдин бинеяр арадал гъунин месэлайрикай рахадайла, и кар генани раиж жезва. Чуньухдай кар авач, "перестройкади" арадал гъайи цийи "демократияди" виликряи са артух рехъ тагуз хъайи диндин ва динэгълийрин мумкинвилер артухарна. Дум-думъ илимар чирзавай мектебрихъ галаз санал диндин мектебарни кардик кухтуна. Диндинни шариатдин месэлаяр пропаганда ийизвай такьатрин кьадарар ва кьуватар лап артух хъанва. И карди дум-думъ илимар чирзавай мектебриз ва анра кьвалахзавай муаллимризни са гьихтин ятла таъсир тауна туш. Ачухдаказ, адетдин школяр агална, диндин медресаяр артухара лугьузвайбурни авачиз туш. Ихтинбуру чеб гьатта "диндин цийи аскерар", гьакьван нуфузлу "алимарни" я лугьузва.

Сул кьезва: вучда чна, дум-думъ илимариз, светский мектебриз ваь лагьана, абур агална, диндин мектебар артухардани?

За жаваб чи арифдар, вичин девирда исламдин дин чирунин ва мусурманвилин шартлар кьилиз акъудунин жигьетдайни гьакьван вичи дережайра хъайи гьакьикъи алим Алквадар Гьасанан ирсинай жагьурзава.

Думъ лагьайтла, и сирер чи алимдивай чирзавай зун сад лагьайди туш. Гьеле вичел чан аламазни (1834-1910-йисар), адалай гуьгьунизни Алквадар Гьасанан ирсиниз лап зурба алимри-литераторри, тарихчийри, философри ва масабур (Ф. Кочарли, В. Бартольд, И. Крачковский, В. Минорский ва масабур. Чун гьеле лап и мукьвал девирра арифдардин ирс ахтармишай, и кар давамарзавай ксарал акъвазавач) дериндай анализ гунихъ галаз сад хъиз, кыметарни гана. Зиди чехи арифдардин юбилейдин вилик чи къенин аямдин клелзавай ксар адан просветителвилин ва муаллимвилин (халкь савадлу авунин) бязи фикррихъ галаз гьакь винелай хъайитлани (газетдин макъала хъуниз килигна) танишарун, яни а чехи нуфуздин ва чирвилерин динэгълиди диндикай ва светский чирвилерикай вуч лагьанатла рикел хун я.

И жигьетдай алимдин фикрар "Асари Дагъустан", "Диван ал-Мамнун" ктабра, Бакуда Гь. Зардабиди акъудиз хъайи "Экинжи" ("Лежбер") газетда чап авур хейлин макъалайра, "Куьгьне ханлар, беглер квадарин, элягьин", "Азадвал", "Урусатдин куьлгедик" ва маса шиирра хъсандиз раиж хъанва. И кардикай чи алимар тир

Гь. Садыкьиди, Ф. Вагьабовади, Гь. Гашарова, Азиз Мирзабегова ва хейлин масабур чпин фикрар лагьанва. Кылинди, кьейднава а авторри, вич акъалтлай дерин чирвилер авай динэгъли яз, Алквадар Гьасан дагъви халкьари, иллаки лезгийри, дум-думъ илимаралди чеб савадлу авун лазим тирдан чехи эвер гунна-ссятдин чалар гваз экъелун я. Им лагьайтла, XIX асирдин эхирар ва XX асирдин эвелар тир. Диндин къануни гьакьван мягькем чка къунвай, ругьанвиле инсанрин неинки руьгьерани рикера, мефтлера, ацукьун-кьарагьунин кьайдайрани, уьмуьрдин вири хилерани агьавалзавай вахт тир.

Им вуч лагьай гаф я? Алквадар Гьасана дин инкарзавайни? Зи фикрдалди, чехи арифдардин аламатдин сир гьам я. Динни хуьз, адан бинеярни раиж ийиз, алим яз гьакьван зурба трактатар хъиз, шариятдин къанурикай баянар гуз, дум-думъ илимар чируни, Урусатдин "кулгедик" кваз, урус халкьдин куьлгедиз, думъядин цивилизацияриз мукьва жез алахъуниз эвер гун?

Арифдарди савадлувал вилик кутунин гьакьиндай вичин фикрар уьмуьрдани кьилиз акъудайди рикел хуьн лазим я! Алквадар адан медресадикай гаф несилрин гьакьикъи алимриз ва шаририз тарс кьачудай бине хъаначи бес!

Са гьа Гьасан эфендин вичин эсилнесилдал вил вегьейтлани, кье а кар хъсандиз раиж жезва. Гьасан эфендин ирс хуьзвай ва давамарзавай алимринни шаиррин, гьакьикъи чирвилерин сагьибрин хилер-путар гьакьван артух хъанватла, им кьеттен ахтармишун жедай.

Гила аз, XXI асирда яшамиз жез, чпин акъалтлай усал ва буш бязи фикрар - саки 500 йисан идалай вилик, мумкин я, гадалайни фад чапхунчи дявейралдини амалдарвилелдини чи халкьарал иллитай, вязер тикрариз, яни вири крар анжах са "Аллагьди ва адан пайгамбарри гьалзавайди я", инсандиз "Аллагьдихъ - Чехи Халикьдихъ инанмишвилелай гьейри маса инанмишвал герек авайди туш" лугьуз, ругьанивал кьуватда тваз алахъзавай "цийи динэгълийриз" суал гуз кланзава: "Алквадар Гьасан эфенди хьтин динэгълиди халкь савадлу авуниз вучиз эвер гайиди тиртла? Ада гьич са илимдини диндиз зиян гузва лагьанвач эхир!?"

Ша чна арифдардиз вичиз яб гун:

Фекьийрини твазва фитне-фасадвал,
Дин багьна кьаз, халкьдиз ийиз инавал.

Душманвилер артух жезва гьар юкьуз,
Урус халкьдиз мидя хьунин футфа гуз.

Бязибурни ухшар жезва ачкарииз,
Кьил чуньухда, тум аквада ашкардиз.
Сир чуньухиз кланда бязи алимриз,
Балкландиз хъиз галтла ягъиз илимдиз...

("Куьгьне ханлар, беглер..."
шиирдай)

Виш йис идалай вилик кьенвай и царар кье кхейбур хъиз жезва. Чун кье саклани чьарахрай акъудиз тежезвай диндин экстремизмдинни терроризмдин идеологиядал гьикь расалмиш жезвайди я? Анжах гьа, им зи фикр я, халкь савадлу, уях, агьваллу хьунихъай кичелла, адаз "инадар кьазвайбуру", кьил чуньухна, тум ахъайзавай фашал "алимрини" "шейхери", "эмиррини" "султанри", чпин сир ачухар тийизвай тапан "демократри" и кардиз кьуват гузвайдал шак алач.

Арифдарди хъсандиз лагьанва: **диндин савадлувили дум-думъ илимар савадлувили басрухар гузвайди туш.** И фикрар чал неинки са Алквадар Гьасанан, адан девирдин маса алимрин - Ярагь Мегьамедан, Ахцегь Мирзе Алидин, Рухун Алидин, Ярагь Исмаил эфендин, маса ксарин ирсинайни гьалтзава. Ибур вири лап машгур ва гзаф крариз регьбервал гайи динэгълийр туширни бес!

Мад чна Алквадар Гьасаназ яб гун:

Зун туш шаклу, зи мазлум шаркь акъатда лувилляй, гьелбет,
Зулумдин гьалкьаяр кьатла,
зунжурриз ийиз нифрет!
("Азадвал" шиирдай)

Эсерда ихтилат физвай "луковилин зунжурар" вуч ятла? Гьелбетда, савадсузвили халкьдал акъалжнавай зунжурар я. Савадлувили инсан асландилайни гужлу ийидайди кьейднава арифдарди вичин и эсерда.

Мад келин:

Шукур Аллагь, гила Урус пачагьлуьдал нубат гьалтна.
Адалат хуьн патал халкьдин арада,
хъанва ам икьар.
Дагъустандин агьалийриз ачухнава илимдин рак,
Ислягь зегьмет чуьгваз, гила гегьени хъанва майдан-базар.
Гьайиф хьи, лезгийр гьеле уях тежез,
ахварик кьва,
Тагьафул яз квадарзава кьайгьусуз яз абур вахтар.
Лугьузвач хьи, чунни гила инсанар я думъяди,
Кьелиз тан чи аялрив, кьуй думъядикай хьуй хабардар...
("Урусатдин куьлгедик" шиирдай)

Дум-думъ чирвилер галачиз думъядикай гьикь хабардар жедайди я?

Бес им чаз чехи арифдарди (кьуй виш сеферда ам динэгъли хьурай) тунвай веси тушни!

Зи фикр я, халисан динэгълиди вич диндиз ваь, дин вичиз муьтлуьгьарда. Ам яракь хъиз ваь, сабурдинни мергьаматдин бине хъиз ишлемишда. Икь гьечайди я кье вичин 180 йисан юбилейди гьейдзавай арифдар Алквадар Гьасан эфендин, адан хъсан муаллимарни, сухтарыни...

Алквадар ГЬАСАН

Азадвал

Есир хъана зун зулумдин, чир хъанач аз азадвилеин дад,
Къазанмишиз жеч азадвал, зулумкардиз ийиз мидад.
Хъсан тушни, хва, аспандиз азад яз хьун са нефесда,
Виш агьзур йис акъуддалди кьизилдикай тир кьефесда.
Жув инсан яз гьисабдай кас жен, герек халкьдин кьуллуьгда,
Лазим туш хьун виш агьзур йис аваз ялтахдин буйругьда.
Зулумкардиз кьуллуьгь авун и думъяди мусибат я,
Зулумдин пар ялиз, гваз фин жуван халкьдиз хиянат я.

Ламра маса гуда азадвал, на адаз са газар гайитла,
Хушуналди лукь жеч инсан, адаз думъяди, базар гайитла,
Жедан пайих твар инсандин,
вич лукь хьайитла, ашукь тирдаз,
Гьисабмир, хва, гьич инсан твар кьачун буш са ва регьят кар яз.
Зун туш шаклу, зи мазлум шаркь акъатда лувилляй, гьелбет,
Зулумдин гьалкьаяр кьатла, зунжурариз ийиз нифрет!

Эгер, куьгьне хкетра хъиз, тепилмиш жез хьайитла девлер вал,
На чандилай гьил кьачу, хва, тахьуй вахъ гьич клус кьурхулувал.
Жедани тух бубад рикь гьич тек вичин хва хьунал бахтлу,
Эгер халкьдихъ тахьайтла бахт, мад са азад уьмуьр гьахълу.
"Инанмиш я зи мазлум халкь, са кьуз азад жеда, гьелбет" -
И гафар кхьихъ на Мемнунан кьванцел, жедайвал зи суруз гьуьрмет.

Дустуниз мехъер мубарак

Азиз стха, салам я гьар заман ваз,
И думъяди хьурай бахтар кьакьан ваз.
Яшамиз хьухъ хизан галаз, кланивал,
Бахтун гьед хьуй рагь кьван ишигьлаван ваз.

Хъана ван аз вауна мехъер авункай, -
Мубарак хьуй, уьмуьр хьурай хъсан ваз.
Ви гьар са сят, декьикъа фий кефиник,
Клан я аз кьисмет хьунухъ шад хизан ваз.

Ви рагьметлу бубайризни акурвал,
Аквад шадвал шумуд хцин, рушан ваз.
Ваз думъяди хазинаяр ачух хьуй,
Бахтар ишигьлу хьуй рагь хъиз ийкьан ваз.

Мугьуьббат ви алахъир кьван гьуьлерпай
Гзаф хьуй, сан авачир кьван масан ваз.

Кхъиз жезвач завай фад-фад кагъазар,
Гьурбат тирди, чида жеда, залан ваз.
Хабар кьуртла, куьне эгер зи гьалдин Герек кьезвач шикаятар авун ваз.
Спасскада зун яр-дустунвай чара я,
Гевил туш зи акур гьалда шазан ваз.

Акьатда рикь Ватандихъ ва хизандихъ,
Ам мумкин туш рухсатдин югь кьалун ваз.

Кхъена Мемнунна гьурбат чилерай
Кагъаздалди мубарак лугьун ваз.

Къуватар хуьрай, уьзуюмчияр!

“Гюлгери вац” ООО-дин рабочий Э.Набиевади ципицлар атлузва

Хазран КЪАСУМОВ

Вири вахтуниз килигда, амма вахт са кунизни килигдач, лугъузва мисалда. Гьакъикъатдани, вахтун гьамиша виликди еришда. Им тебиатдин къанун я. Гьар са вахтунихъ лагъайтла, вичин къетенвилер ава. Лугъуз жеда хьи, зул хуьруьн майишатдин карханаяр, зегьметчияр патал къвалахдин къизгъин вахтарилай сад я: абурун вилик йисан къиялай-къилиз къвалахна арадал гъанвай бегьерар къватл хъувунин везифа акъвазнава.

“Сулейман-Стальский район” муниципальный райондин хуьруьн майишатдин карханайра, КФХ-ра, ЛПХ-ра ва арендадин участкара и йикъара ципицлар къватл хъувунин къвалахар киле физва.

Лагъана къанда, эхиримжи йисара районда уьзуюмчивал вилик тухун патал еке къвалах тухузва, къватл хъийизвай бегьердин

Рабочийри ципицлар ящикра твазва

“Зардиян” ООО-дин къилин агроном А.Агъамирзоева ва бригадир М.Агъарзаева ципицлар бегьердал шадвалзава

къадарни йисалай-суз артух жезва. Алатай йисуз районда 6100 тонн ципицлар къватл хъувунин и кардин патал хъаь ачухдиз шагьидвал ийизва.

“Хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин управление” казенный карханадин начальник Мегьемедзагьид Бабаев, къилин агроном Хамет Хаметов галаз чун ципицлар къватл хъийизвай са шумуд карханадиз, арендадин участкариз фена.

Районда сифтебурукай яз ципицлар къватл хъувунин Дарклуш-Къазмайрин хуьре кардик квай “Гюлгери вац” ООО эгечна. 2010-йисуз тешкилай гзаф хилерин и обществодихъ 126 гектар, гьабурукай яз 80 гектар бегьердал

атанвай уьзуюмлухар ава. Чун фейила рабочий столовой сортарин ципицлар атлунал машгул тир.

Обществодин управляющий Ризван Султалиева чаз лагъайвал, виликамаз кутлуннавай икьардин бинедаллаз ципицлар Воронеж, Саратов шегьерриз рекъе твазва. Сифтегъан 150 тонн муштерийрал агакъарнава.

Чаз акурвал, тегьенгрик хъсан еридин ципицларин бегьер дигмиш хъанва, анра михьвал, къайда ава.

Ципицлар атлуни карда рабочий тир Жабраил Гьасанова, Эльмира Набиевади, Уруж Магьмудова, Мадина Хасбабаевади ва масабуру тафаватлувал къалурзава, гьар

сада йикъа 500 килограмм ва адалай виниз ципицлар атлузва.

Столовой сортарин ципицлар атлайдалай гьугъуьниз технический сортарин ципицлар атлуни эгечна, абур Дербентдин коньякар акъуддай комбинатдиз вахкуда. И кар патал икьар ава.

Ризван Султалиева чаз лагъайвал, алай йисуз “Гюлгери вац” ООО-ди 400-450 тонн ципицлар къватл хъувун планламинава.

Къулан Сталрин калун участкада кардик квай “Зардиян” ООО-ни районда къвенкъевич карханайрилай сад я. Амни уьзуюмчивилел, багьманчивилел, магьсулдарвилел машгул я. Кылди къачуртла, уьзуюмлухри 186 гектардин майдан къунва, абурукай 155 гектар бегьердал атанвайбуру я.

Обществодин къилин агроном, Дагъустан Республикадин хуьруьн майишатдин лайихлу работник Алимрзе Агъамирзоева чаз лагъайвал, карханада ципицлар къватл хъувунал ва абур Дербентдин коньякар акъуддай

комбинатдиз дашмиш хъувунал 40 рабочий ва 12 машин желбнава.

И обществодани ципицлар атлуни ва абур дашмиш хъувунин карда чешне къалурзавай рабочияри механизаторар ава. Абурукай яз Назират Алибеговадин, Алипаша Алипашаеван, Рибаб Къачмазовадин, Фаина Рамазановадин, Багъаят Мирзоевадин ва масабурун тварар къаз жеда.

Чун Эминхуьруьн участкада ципицлар къватл хъийизвай арендадин са шумуд участкадани хъана. Чаз акурвал, Эльмира Агъамирзоевадин, Надир Ягъяеван, Самурхан Гьамзатован, райондин Собранидин депутат Миламудин Мегьамедован, Гьажимет Алагвердиеван арендадин участкара ципицлар къватл хъувунин къвалахар рази жедайвал киле физва. И карди шадвал кутур Мегьамедзагьид Бабаева чаз лагъана хьи, районда 2013-2020-йисара уьзуюмчивал вилик тухунин муниципальный программа къабулнава. Алай вахтунда районда 1140 гектар уьзуюмлухар аватла, 2020-йисалди абурун майданар 1757 гектардив агакъарда. Эхиримжи вахтара “Гюлгери вац” ООО-да 96, “Кварчаг” ООО-да 126, “Дере” ООО-да 16, “Муххамад” СПК-да 8 гектарда уьзуюмлухар кутунва. Мадни, Эминхуьруьн, Цийи Макъарин, Агъа Сталрин, Къулан Сталрин, Герейханован хуьруьн ва Къварчагърин хуьрерин поселенийра цийи уьзуюмлухар кутун патал инвестиционный майданар туюкьурнава.

Алай йисуз райондин хуьруьн майишатдин карханайрихъ, лежбервиллинни фермервилин майишатрихъ, арендаторрихъ 6500 тонндилал тймил тушиз ципицлар къватл хъувунин фикир ава. Районда ципицлар къватл хъувун давам жезва.

Къез къуватар хуьрай, уьзуюмчияр! - лугъуз къанзава чазни.

Министерстводин 90 йис

Земфира БАБАЕВА

Алай йисан 12-сентябрдиз Махачкъалада Къумукърин госмуздраттеатра Дагъустан Республикадин экономикадин ва территорияр вилик тухунин министерстводин 90 йисан юбилей шад гьалара киле тухвана. Мяркатда РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдусамад ГЪАМИДОВА, республикади саки

вири министерствойрин, ведомствойрин руководителри, хейлин шегьеррин, районрин администрацийрин килери, экономикадин ва территорияр вилик тухунин министерстводин коллективди ва маса мугьманри иштиракна.

РД-дин Къилин тварунихъай юбилей тебрик авунихъ галаз сад хъиз, РД-дин премьер-министр А.Гьамидова лагъана:

“Чун ахътин вахтунда яшамаш жезва хьи, чна къвалахда жезмай къван цийи технологияр, регьбервал гудай къайдаяр ишлемишна къанзава. Цийи жуьреда планировать авунихъ еке метлеб ава. Гъавилляй республикади халкъдин майишатдин вири хилер вилик финиз таъсирзавай кар алай проектар уьмуьрдиз кечирмишун патал чалишмишвалзава. Ихътин серенжемри ва кради Дагъустандиз йигин еришралди виликди фидай, агъалийрин яшайиш хъсанардай, культурада ва образованида гьалар хъсан паталхъ дегьардай, инсанрин хатасузвал таъминардай мумкинвал гуда.

Лугъун лазим я хьи, вири и крадик республикадин экономикадин ва территорияр вилик тухунин министерстводин коллективди кутазвай пай екеди я. Уьлкведин майданда Дагъустан лап хъсан регион хъун патал чна вирида мадни гьакъисагъвилелди зегьмет члугуна къанда.

А.Гьамидова министрдив, къвалахда тафаватлу хъайи хейлин къуллугъчийрив наградаяр вахкана.

Министр Раудин ЮСУФОВА 1924-йисан 10-октябрдиз тешкилай Дагъустандин государстводин плановой комиссиядилай башламиш хъайи министерстводин тарихдикай, адан къурулушрилай, къвалахдикай, агалкунрилай суьгьбетна.

Шадвилин мяркатдал республикадин тварван авай ксари министерстводин коллективдиз 90 йисан юбилей тебрикна ва республика халкъдин майишатдин вири рекъерай вилик тухунин карда агалкъунар хъана къанзавайди лагъана.

Республикадин искусстводин устадри къватл хъанвайбуруз риклел аламукъдай концерт гана.

Анвар Аджиеван 100 йис

Шаир риклел хкана

Мердали

Чна гъеле йисан эвелдай хабар гайивал ("ЛГ"-дин 12-нумра), ции чи республикадин общественостди гзаф маса ксарихъ галаз санал Дагъустандин халкъдин шаир, тварван авай общественно-политический деятель, яргал йисара вичи чи телерадиокомитетдиз, ахпа "Дуствал" альманахдин (гила литературадин журналар) редакциядиз руководство гайи **Анвар АДЖИЕВАН** 100 йисан юбилейни кьейдзава.

И йикъара а вакъиадин килин мярекат - республикадин руководстводи, общественностди, Дагъустандин писателрин Союзда ва Махачкъаладин мэрияди санал тешкилнавай собрание М.Горькийдин тварунихъ галай Урусин драмтеатрдин чехи залда эвер ганвай.

Суварин и мярекатда Дагъустан Республикадин Къил **Рамазан Гажимурадович АБДУЛАТИПОВАНИ** иштиракна. Вичин рахунра ада Анвар Аджиеван кьисметдиз ва несилриз тунвай ирсиниз чехи

къимет гана. Ада кьейд авурвал, Анвар Аджиев вичин вири умуьрда яратмишунрин са терефдиз (хилез) - шииратдиз вафалу яз амукъна. Къенин аямда лагъайтла, чаз Аджиевар хтинбур генани артух герек я. Дагъустан "михьи ва цийи" хъувуникай рахадайла, гьелбетда, чна Расул Гьамзатов, Омарла Батырай, Стал Сулейман хтин арифдарривай куьмек кьачузва. Гъа дережадин шаиррикай сад Анвар Аджиевни тир. Абурун ирсини чаз авайдалай михьи, кьуватлу, кудратлу ва мадни виниз тир дережайрихъ физ куьмек гузва. Масакла лагъайтла, абуру чи рубъ сагъарзава,

ниятриз цийи кьуватар гузва... Ам неинки са кьумукьрин, гьакл вири Дагъустандин литературадин тарихда эбеди вичиз чка ва гьурмет къазанмишнавай авторрикай сад я.

Микрофондихъ РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель **Анатолий КЪАРИБОВ** гала. Ада вичин доклад таммвилелди Анвар Аджиеван

ирсинин, адан хатлуни ва кьинин кьетленвилерин тарифна. Халкъдин гьакъикъи шаирар тварарихъни наградайрихъ калтудайбур туш. Наградайрини тварари абуру чиб жагъурзавайди я. Халкъдин умуьрдалди, къастаралди, къисметдалди санал виликди феийи шаиррин дережайр гьихътинбур жедатла лугъун четин я.

Анвар Аджиева кьумукьрин поэзия виликрай тахъай жуьредин куьлушрихъ акъудна, ада шииратдин члал, манириз хас авазлувал, рубъдиз гьахъдай таъсирлувал арадал гъайидал шак алач. Шаирдин гьар са цлар умуьрдай атанва, гъавилъай абуру гьакъван адетдинбур, фад гъавурда акъадайбур ва гъа са вахтунда умуьр вич къван жуьреба-жуьре рангаринни сесерин, гьиссерин алем я.

Анвар Аджиеван къисметдикай, адан ирсиникай рикляй кьезвай келимаяр шаир-таржумачи **Нона АБАШМАДЗЕДИ**, РФ-дин халкъдин артист **Айгум АЙГУМОВА**, кьумукьрин "Елдаш" газетдин килин редактор **Камил АЛИЕВА**, филологиядин илимрин докторар тир **Забит АКАВОВА**, **Абдулгьаким**

АДЖИЕВА, Дагъустандин халкъдин писатель **Мегьамед-Расула**, масабур лагъана.

Анвар Аджиев неинки яшлу ксар патал вичин къиметлу эсерар теснифайди, гьакл кьумукъ члалал аялар патал сифтегъан эсерар яратмишай авторни я, кьейдна мярекатдал рахай ксари.

Анвар Аджиеван эсерар Дагъустандин вири чларариз, урус ва дуьньядин хейлин маса члараризни таржума авунва.

Эхирдай гаф шаирдин хва, Дагъустандин писателрин Союздин правленидин член, шаир **Багъаудин АДЖИЕВАЗ** гана. Ада вичин бубадин тварунихъ ихътин зурба мярекат тешкилай вирибуруз сагърай лагъана. Ада генани кьейдна: гьар са шаирди, писателди вичелай халкъ патал са гьед къванни амукъуникай фикирзавайди я. Анвар Аджиеван гьетре кьез - и залда ацукънавай вирибуруз экв гуни чун, адан ирс-сагъибар, къадарсуз шадарзава...

Идалай гуьгъуьниз сувар Дагъустандин музыкадинни эстрададин гьетери давамарна.

Концертдилай вилик мярекатдин иштиракчяр Анвар Аджиеван умуьрдиз ва яратмишунриз талукъарна гъазурнавай фильмдиз килигна.

Ван авуна!

Къвезмай несилар фикирда аваз

Гьасан ГЪУЪСЕЙНОВ, Белиждин поселок

"Лезги газетдин" сифте чинал кхъенвай "Жуван Ватан, ватангълияр хуьхл" эверунин мана гегеншдиз ачухиз кланз зав яр-гъалди секинвал гъавир. Жува-жувакдани лугъузвай: "Гъейри касди Ватан, ватангълияр гьикл хуьда? А эверун низ талукъ я?" Суалар гзаф къарагъарзавай, кутугай фикир кьилиз къезвачир.

Къайгъудик квайдаз жагъида лугъудайвал, зи рикл машгъуларзавай суалриз жаваб "ЛГ-дин" 36-нумрада **Мердали ЖАЛИЛОВА** кхъенвай "Уях мус жеда?.." макъалада гъавурда акъадайвал ганва.

Авторди "Ватан", "Ватандаш", "Ватанперес", "Ватандин Чехи дъеве" темайриз талукъ кьенин юкьуз важиблу месэляру къарагъарнава. Къилинди, вучиз ватандашди ватанпересвал квадарна", хайи Ватандикай, иллаки ам чехи имтигъанра гъатнавайла, къана, хана, яганат кваз рахазва?"

Гьелбетда, и месэла вири девирра важиблу хъайиди я, вучиз лагъайтла четин юкьуз туькуьул фикир авай кас хаиндилани пис я, ам негъ авуниз кутугнава.

Эдебдин къайдаяр хвена кхъенвай макъаладай автордин позиция ихътин цларарай чир жезва: "За абуру къацан никле гъатна, анаг тлуьна, рамна, къацлурни авуна, ахпа са маса никлиз экъечна, сифтедаз айгъамралди килигзавай, вилера каш авай къаних гъайванрив гекъигдай". Зун макъаладин автордив гъай ватандиз хас вири фикиррал рикивай рази я, тариф авуниз лайихлу я.

И муькъара хъайи бейхабар гуьруьшди заз чи жегъилрин арадани Ватандик рехнеяр кутадайбур авайди субут хъана.

Ийфен сятдин клубд. Рахаз-рахаз кьунши хуьре авай къавумдин паб, гъилик сумкани кваз, экв куькьурнавай чи гъаятдай кваллиз гъахъна. Гъеле ацукъдалди ада вичихъ мад къеве мугъман галайди, абуру къежел машинда авайди лагъана. За фена абуру кваллиз хкана. Сад ругул аял, муькуьди-чулуав чуру квай, чагъиндиз акъатнавай итим. Жузун-качузун авурдалай гуьгъуьниз къавумдин папа лагъана: "Им зи вахан гада я. Адаз мехъерар ийиз кланзава. Бес куь кьуншидал алай дин гъай, арабрин дишегълийри хъиз алуькзавай, кплар ийизвай руш бегенмиш хъанва".

Са чаяр хъвайидалай гуьгъуьниз зи юлдашни къавумдин паб гъеле юкьван образованини авачир башкъа рушан дидедин кваллиз, агъвалатдикай ихтилат ийиз, фена.

- Халудин, чаз инжиклувал авач, ваз мехъерин ихтилатар йифиз авун гьикл аквазва?

- Йифни югъ Аплагъдин ихтиярда ава, абуру сад я.

- Кваллахрик квани?

- Жедачни... Ваз аквазвачни гьукумат, чаз килигзавайвал... Вирида тарашзава...

Инал чи ихтилат куьтыгъ хъана. Захъ суалар амукънач. Квалле кваллахзавай сятинин ван къведайвал секин хъана. Са арадилай илчияр шад хабар гваз хтана, чна мугъманар рекъе хтуна...

Немсерин шаир И.В.Гетеди лагъанай: "Итимди хкъанавай суалди ада вичиз гузвай къимет ва адан фикирар регъятдиз лугъуз жеда. "И зи мугъман хътин жегъилрин мехъерар, кьейи-хайи, умуьрдин метлебар, диндиз талукъ суалар хайи халкъдин интересриз акси физва. Эгер умуьрдин хъуталрай экъечлиз чизвачтла, диде-бубайрин умуьрдин рехъ чирагъ хъана кланда. Дъевдин йисара, гъадалай гуьгъуьниз лап муькъва къведалди инсанар гъур, недай суьрсет жагъуриз, чувалар гваз, Белиждин станциядик аквадай. Гьакл тиртлани, абуру хайи Ватан чпикай бизарзавачир, адал дамахзавай.

Къе кланик-машин, клани вахтунда Урусатдин лацу фу нез, Ватандикай къана, хана рахун бес дуьз яни?

25 йис идалай вилик (1989) Дагъустандин халкъар, гъа жергедай чехи пай лезгийри Цийи Уьзендай катуйбуруз элкъвеннай. Ватанда абуруз чилер, кваллах гана, недайдалди таъминарнай. Халкъдин бедбахтвилин югъ хъсан дуланажагъдин рекъиз хканай. Татуй бедбахтвал, Ватандихъ къимет авайди туш...

Макъаладин автордин вил вуж уях хъунал ала? Корреспонденциядин килин суал низ талукъ я?

Заз чидайвал, вири ватандашриз ЧИУРИЗ, ЧУКУРИЗ гъамиса регъят я. Ватандикай ватандаш гъавурдик квачиз, хана рахайла, адаз акси рехъ тухвайла, къерехдин улкъвейрай душманри чпин мурдар фикирар: "Дербент шегъер чиди я", "Дагъустан гъамисалугъ Урусатдин пай яз къадач" ва маса гафар ачухдиз Интернетдай къарагъарзава, къурхуяр гузва. Гьакл хъайила, Мердали Жалилова гъавурдик кутагъайвал, гьикъван ватандашар фад уях хъайитла, гьакъван къведай несилрихъ душманриз рум гудай кьуватлу Ватан жеда.

Мергьяматлувилин къанунралди

Ширин гафуни виш дерт алудда...

Надият ВЕЛИЕВА

Азардинни яшарин вилик гьикъван ажуз ва ужуз жеда инсан! Жувавай жувахъ гелкъвез тежезмай, масадан куьмекдихъ муьгътежбурун гьал иллаки четин я.

Инсанрин къисметар жуьреба-жуьре я. Яшар хъайила, са бязибурухъ (са гьихътин ятани себебралди) гелкъведай инсанар жезвач. Государство, хуьр-къвал патал чпин вири уьмуьрда зегьмет члугуна, даяедин цаярай экъечина, гила ялгуз къвале чеб садазни герек амачирди хъиз гьисс авурла, абурун рикляй агъзур хиял фида. Ялгузвилелай абур гьатта азарлуни жеда.

Амма мергьяматлу я чи инсанар, гьукумат. Ахътин ксар гьилляй-вилляй вегъезвач, абурун къайгу гьар са патахъай члугъзава. Кьилди къачуртла, вахт-вахтунда пенсияр гузва, къузъу хъана, текдиз амуькбайбур яшлубурун къвалериз, интернатриз ракурзава, гьатта яшлубурухъ, къвалериз фена, гелкъведай инсанарни галкьурнава.

И йикъара зун Махачкъалада кардик квай пенсионерризин инвалидриз социальный ва дуланажагъдин рекъяй куьмекар гудай центрадиз фейила, зал ана сифтени-сифте анин директордин заместитель **ИБАКОВА Айшат Мегьамедовна** гьалтна. Редакциядай атанвайди чир хъайила, ада зун вичин кабинетдиз тухвана ва чи арада суьгъбет кьиле фена.

За Айшат Мегьамедовнадивай центрадин къвалахдикай куьрелди суьгъбет авун тлалабна.

- Яшар хъанвай агъалийриз, инвалидриз, кесибриз социальный ва дуланажагъдин рекъяй куьмекар гудай центр 2006-йисалай кардик ква, - башламишна ада вичин суьгъбет. - Ам агъалийриз куьмекар гудай серенжемар виликамаз планламишна гьазурунал, куьмекдин жуьреяр ва вахтар тайинарунал, социальный, дуланажагъдин, медицинадин хилерай гьавурда твадай къвалах тухунал машгул я.

Центрада 21 отделение кардик ква. Абурукай 11 къвалериз физ куьмек гудайбур я. Абурун учетада 1943 кас яшлубур ва инвалидар ава. Медицинадин рекъяй къуллугъдай отделенидин пешекарри яшлубурун сагьламвилел гуьзчивал тухуза, духтурри гайи меслятрал амалзава, массаждин ва физиотерапиядин къуллугъар ийизва. Социально-реабилитациядин махсус отделенида къуьван тарциз тларвал хъанвай 74 касдиз, тади гьалда социальный жигъетдай къуллугъдай отделениди йисан сифте кьилелай 2033 касдиз (кесиб, гзаф аялар авай хизанриз, инвалидриз ва яшлубуруз) къуллугъна. Ина гьакни юкъуз къабулдай отделенини кардик ква, 40 кас яшлу инсанри чпин азад вахт ина акъудзава. Абуруз суьгъбетар ийизва, лекцияр къелзава, шахматрал, нардрал къугъвадай шартлар яратмишнава. Гьакни абуруз пулсуз тлунни гузва. Дуланажагъдин шартлар хъсан ту-

шир, лап кесиб 60 касдиз социальный столовойдай, къвалериз тухуз, тлунар гузва. Йисан сифте паюна центради 4354 касдиз къуллугънава. Сувариз чна центрада суфраяр дуьзмшзава, къаюмвилек квайбуруз чалай алакъдай гьевечи-гьевечи пишкешарни гузва. Чун абурун руьгъ, са тлмил хъайитлани, хкажиз алахъзава.

■ **Квез пулдин такьатралди куьмекни гузва?**

- Центрада кьиле физвай вири серенжемариз финансар РД-дин Зегьметдин ва социальный рекъяй вилик тухудай министерстводи гузва.

■ **Куьне чарасуз куьмек гьихътин инсанриз гузва?**

риз физ, продуктар, дарманар къачузва, къвал-югъ михъзава, къвалерин, электроэнергиядин пулар гузва.

■ **Социальный работникри къвалахдилай яшлу инсанар рази яни?**

- Гьелбетда, Центрада 210 кас социальный работникар ава. Абур вири мергьяматлу инсанар я. Къаюмвилек квайбурухъ абур чпин багърийрихъ хъиз гелкъвезва.

■ **Тварар къуртла жедачнини?**

- Дуьз лагъайтла, абур вири тарифдиз лайихлур я. Месела, **ЖАФАРОВА Цуька** ина къвалахиз са акъван гзаф вахт туштлани,

Цуьк Жафарова

» Чун, социальный работникар, текдиз амайбурухъ гьикъван хъсандиз гелкъвейтлани, са куьникайни дарвал тагайтлани, абур, гьелбетда, гьамиша чпи члехи авур багъри веледрихъни хтулрихъ тамарзлу я.

- Яшар 60-далай алатнавай итирриз, 55-йисалай алатнавай дишегълийриз, субай инвалидриз, эгер абурувай чпивай - чпихъ гелкъвез жезмачтла ва я гелкъведай кас авачтла.

■ **Куьмекдин игътияж авайбур куьне гьик чирзава?**

- Чаз абур поликлиникайрай, яшайишдин къвалерин управленийрай, мукъва-къилийривай, къуни-къунширивай чир жезва. Бязи вахтара игътияж авайбуру чпи, центрадиз атана, куьмек гун тлалабда.

■ **Абурун къадар гзаф жезвани, тлмил?**

- Гьайиф хъи, къвердавай гзаф жезва.

Центрада виридалайни гзаф фикир гузвай къуллугърикай сад яшлу инсанриз къвалериз физ ийизвай къуллугъ я. И отделенидин пешекарри чпивай-чпихъ гелкъвез тежезмай, масадан куьмекдихъ муьгътеж инсанриз, гьафтада кьве сеферда къвале-

ада Центрадин руководстводин ва къаюмвилек квайбурун патай еке гуьрмет, авторитет къазанмишнава.

Ам вичин пешедал рикл алай, регьимлу, мергьяматлу, хъуьтуьл къилихрин намуслу инсан я. Ада вичин хивевай везифаяр гьакъисагъвилелди кьилиз акъудзава. Ам са шумуд сеферда центрадин патай пулдин премийриз лайихлу хъана. Гьакни къаюмвилек квайбуру центрадин директордал чеб Ц.Жафаровадин къвалахдилай рази тирвиллин чарар рахурна. Эгер ам са гьихътин ятлани себебралди къвалахдилай хъфидайвал хъайитла, ада къаюмвалзавай яшлу инсанри ам хъфин тавун патал минетар ийиз жеда.

Чи суьгъбет кьиле фидайла, Жафарова Цуьк Центрада авай. Айшат Мегьамедовнади адаз вичин кабинетдиз эверна. Ада заз вичикай ва къвалахдикай куьрелди суьгъбетна.

Цуьк 1988-йисуз Ахъегъ райондин Цийи Усуррин хуьре дидедиз хъана. 11-класс куьтягъай руш са йисалай Махачкъалада кардик квай РГУ-дин (Ростовский государственный университет) филиалдин социальный факультетдик экечина. Келун акъалтларна, эвленмиш хъана, гьилиз са аялни атай Ц.Жафаровадиз къвалахдай мумкинвал хъанач. Анжах 2011-йисуз ада чун вичикай рахазвай Центрада къвалахиз башламишна.

- Зи гьилик 9 кас къаюмвалзавайбур ква, - лугъуза Ц.Жафаровади. - Абурукай къуд тлмил экв аквазвайбур, пуд михъиз буьркьубур, кьведни инвалидар я. Гьафтада кьве сеферда зун абурун патав физва. Къвал-югъ михъзава, продуктар, дарманар къачузва, лазим тир документар туькьурзава, буьркьубурухъ галаз поликлиникадиз физва. За абуруз варенияр, компотарни ийизва. Абуруз зун кьведай югъ, сятни кваз чида. Гьавилляй абурун вил ракарал жеда. Зунни абурухъ галаз акъван вердиш хъанва хъи, гьеле фидай вахт хъанвачтлани, зи рикли гьанихъ ялда. За абуруз чан - рикл ийида, ван хъайи хабаррикай лугъуда. Абурун гуьгуьларни хкаж жеда. Чи къвалах вацра садра отделенидин заведующийди ва пешекарди ахтармишзава. Яшлу инсанривай чи къвалахдилай абур рази яни, тушни хабар къазва.

Гьар са социальный работникди чпин къаюмвилек квайбуруз инструкцияда хъенвайдалай артухни алаз къуллугъзавайди я.

Экв таквазвайбур иллаки фад хкладай, дарихвалдайбур я. Абуруз фад хъел кьведа, хатур амуькда. Гагъ-гагъ абур шехъни ийида. Ихътин вахтара чна абуруз мез-гьвел яда, сабурур гуда, чан-рикл авуна, секинарда. Ширин гафуни, рахунри виш дерт

Сагърай чи пожарникар!

Ф.МИРЗОЕВ

АЛАЙ ЙИСАН 28-август цай аватнавай лап чими йикъарикай сад. Сериндик 36 градусдилай виниз чими тир. Манчаррин магъледа Рамазанов Наруллагъан веледдин мехъерик муьзикадин ван япара аваз адан мукъва-къилийри, патарлай атанвай муьгъманри ял язавай.

Садлагъана къунши Гьабибуллагъан къвалерай туп-туп гум хкаж жезвай. "Кузва! Къвалери цай къунва", - лагъай гьарай акъатна къунши Мегьамедов Энверай. Вири жемят къватл хъана, тадиз пожарный частуниз зенг авуна, хабар гана. Са тлмил амай магъледаллай хийирдин къвалах шийирдиз элкъвез.

Амма "вил акъална ахъайдалди" рулдихъ Рамазанов Мадрид галаз пожарный машин чкадал агакъна. Пожарный командадин кьиле Къурагърин 18- нумрадин пажарный частунин начальник Мегьамедов Ибрагъим ва райондин цаяр къунрин рекъяй гуьзчивал тухудай отделдин начальник Эмирбегов Анзор акъаннавай. Абурун пешекарвиллин меслятралди пожарный командадин членри чпин дуьз гьерекатралди са куьруь вахтунда цай хкадарна ва къвалин иеси члехи бедбахтвиллин дуьшуьшдикай къутар-

мишна. Пожарный частуниз хабар гана цай хкадардалди вири 31 минут хъанвай. А вахт генани тлмил жедай, эгер пожарныйриз нубатсуз къалабулук акатнавай са бязибуру чпин гьавурда авачир теклифар таганайтла.

Къвалин иеси Гьабибуллаев Гьабибулагъ, адан мукъва-къилияр ва гьакни хуьруьн жемят пожарныйрин къвалахдилай рази яз амуькна. Лезги халкъдин кьегьал хва генерал-майор Нариман Къазимегьамедова регьбервал гузвай вири чкайрал алай пожарный частари гьа ик къвалахиз хъайитла, ам гьадан къилин винизвилехъ галаз вири лезги халкъдин къилин винизвал жедай. Къуй абурухъ виридахъ чандин сагъвал ва къвалахдин жигъетдай генани члехи агалкъунар хуьрай. Райондин информациядинни печатдин къуллугъчирни гьа ихътин фикирдин терефдарар я.

ПОНЕДЕЛЬНИК, 22 сентября

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время. Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время. Вести Дагестан
11.30 Местное время. Вести Дагестан
14.30 Местное время. Вести Дагестан
17.45 Местное время. Вести Дагестан

04.25 Д/ф «Дагестан. Путь от прошлого к настоящему»
05.05 Х/ф «Дорогой мой человек»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка»
9.45 «Жить здорово!» (12+)

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.30 Мультфильм
08.30 Х/ф «Не бойся, я с тобой!»
11.30 Д/ф «Разгром Надир-Шаха»
12.30 Х/ф «Шамиль. Рай под тенью сабеля»

14.10 «Служа Родине»
14.30 К 15-летию разгрома бандформирований в Дагестане. Д/ф «Они живут рядом с нами»
15.50 «Чистое сердце»
16.05 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
17.00 Д/ф «Дагестан. Путь от прошлого к настоящему»

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «От Помпеи до Исландии. Кто следующий?»
9.55 «О самом главном».

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «До суда».
9.05 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».

СТС

6.00 М/ф «Как щенок учился плавать».
6.30 М/ф «Однажды утром».
6.40 М/с «Миа и Я». (6+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Дайте жалобную книгу».
9.55 Х/ф «Узной меня». (6+).

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «До суда».
9.05 Т/с «Возвращение Мухтара».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Особый отдел. Контрразведка».
9.55 «О самом главном».

0.35 Т/с «Женщины на грани»
2.35 Т/с «ТАСС уполномочен заявить...»
4.00 «Комната смеха».

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «До суда».
9.05 Т/с «Возвращение Мухтара».

СТС

6.00 М/ф «Как щенок учился плавать».
6.30 М/ф «Однажды утром».
6.40 М/с «Миа и Я». (6+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Дайте жалобную книгу».
9.55 Х/ф «Узной меня». (6+).

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «До суда».
9.05 Т/с «Возвращение Мухтара».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Особый отдел. Контрразведка».
9.55 «О самом главном».

19.45 Х/ф «Мать-и-мачеха».
21.45 «Петровка, 38».
22.00 «События».

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «До суда».
9.05 Т/с «Возвращение Мухтара».

СТС

6.00 М/ф «Как щенок учился плавать».
6.30 М/ф «Однажды утром».
6.40 М/с «Миа и Я». (6+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Дайте жалобную книгу».
9.55 Х/ф «Узной меня». (6+).

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «До суда».
9.05 Т/с «Возвращение Мухтара».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Особый отдел. Контрразведка».
9.55 «О самом главном».

7.30 «Смотреть всем!»
8.30 «Новости 24».
9.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко».

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «До суда».
9.05 Т/с «Возвращение Мухтара».

СТС

6.00 М/ф «Как щенок учился плавать».
6.30 М/ф «Однажды утром».
6.40 М/с «Миа и Я». (6+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Дайте жалобную книгу».
9.55 Х/ф «Узной меня». (6+).

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «До суда».
9.05 Т/с «Возвращение Мухтара».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Особый отдел. Контрразведка».
9.55 «О самом главном».

КУЛЬТУРА

7.00 Канал «Евроньюс».
10.00 «Новости культуры».
10.20 «ВГИКу - 95!» Наблюдатель.

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5». (6+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро.
7.00 Жить вкусно с Джейми Оливером.

КУЛЬТУРА

8.00 Полезное утро.
8.40 Домашняя кухня.
9.05 Д/с «По делам несовершеннолетних».

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 М/ф.
9.00 Д/ф «Далеко и еще дальше с М. Кожуховым».

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро.
7.00 Жить вкусно с Джейми Оливером.

ВТОРНИК, 23 сентября

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время. Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время. Вести Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Маданият»

20.20 «Бизнес Дагестана»
20.50 В/ф «Расул Гамзатов. Мой Дагестан. Исповедь»

ПЕРВЫЙ

22.00 «Правовое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Крупным планом»
23.30 Т/с «Оранжевые ерши»

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.10 Передача на табасарском языке «Мил»
08.00 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Лондон глазами гурмана с Нардой»

12.00 Т/с «Тайны следствия».
13.00 «Особый случай».
14.00 «Вести».

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «До суда».
9.05 Т/с «Возвращение Мухтара».

СТС

6.00 М/ф «Как щенок учился плавать».
6.30 М/ф «Однажды утром».
6.40 М/с «Миа и Я». (6+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Дайте жалобную книгу».
9.55 Х/ф «Узной меня». (6+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Дайте жалобную книгу».
9.55 Х/ф «Узной меня». (6+).

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «До суда».
9.05 Т/с «Возвращение Мухтара».

СТС

6.00 М/ф «Как щенок учился плавать».
6.30 М/ф «Однажды утром».
6.40 М/с «Миа и Я». (6+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Дайте жалобную книгу».
9.55 Х/ф «Узной меня». (6+).

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «До суда».
9.05 Т/с «Возвращение Мухтара».

СТС

6.00 М/ф «Как щенок учился плавать».
6.30 М/ф «Однажды утром».
6.40 М/с «Миа и Я». (6+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Дайте жалобную книгу».
9.55 Х/ф «Узной меня». (6+).

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «До суда».
9.05 Т/с «Возвращение Мухтара».

СТС

6.00 М/ф «Как щенок учился плавать».
6.30 М/ф «Однажды утром».
6.40 М/с «Миа и Я». (6+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Дайте жалобную книгу».
9.55 Х/ф «Узной меня». (6+).

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «До суда».
9.05 Т/с «Возвращение Мухтара».

СТС

6.00 М/ф «Как щенок учился плавать».
6.30 М/ф «Однажды утром».
6.40 М/с «Миа и Я». (6+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Дайте жалобную книгу».
9.55 Х/ф «Узной меня». (6+).

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «До суда».
9.05 Т/с «Возвращение Мухтара».

СТС

6.00 М/ф «Как щенок учился плавать».
6.30 М/ф «Однажды утром».
6.40 М/с «Миа и Я». (6+).

среда, 24 сентября

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время. Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время. Вести Дагестан
11.30 Местное время. Вести Дагестан
14.30 Местное время. Вести Дагестан
17.45 Местное время. Вести Дагестан
18.20 Ботлихские события. 15 лет спустя
18.40 Планаета «Культура». Издательство «Эпоха». К Дню единства народов Дагестана
19.35 Местное время. Вести Дагестан.

20.20 Сессия НС РД
21.00 «Час размышлений»
21.40 «Все грани» с Анвером Багировым
22.10 «Знак качества»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Аутодафе»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Т/с «Под прикрытием»
03.45 Дагестанский Государственный театр оперы и балета. Хореографическая драма М. Кажлаева «Имам Шамиль»
05.15 Х/ф «Разные судьбы»
5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).

14.30 «Местное время. Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть».
15.00 Т/с «Сердце звезды».
16.00 Т/с «Пока станица спит».
17.00 «Вести».
17.45 «Местное время. Вести - Москва».
18.05 «Вести. Дежурная часть».
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Местное время. Вести - Москва».
20.00 «Вести».
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 «Вечер с Владимиром Соловьевым».
22.00 Т/с «Земский доктор. Любовь вопреки».
03.35 Т/с «Женщины на грани».
2.35 Т/с «ТАСС уполномочен заявить...».
4.10 «Честный детектив».
4.45 «Вести. Дежурная часть».

Т/с «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт.
14.30 «Чрезвычайное происшествие».
14.55 «Прокурорская проверка».
16.00 «Сегодня».
16.30 Т/с «Лучшие враги».
17.30 «Чрезвычайное происшествие».
18.00 «Говорим и показываем».
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Ментовские войны».
22.00 «Анатомия дня».
23.00 Т/с «Шаман».
1.00 Т/с «Глухарь. Возвращение».
2.00 «Квартирный вопрос».
3.00 Т/с «Ржавчина».
5.00 Т/с «Супруги».

Т/с «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт.
14.30 «Чрезвычайное происшествие».
14.55 «Прокурорская проверка».
16.00 «Сегодня».
16.30 Т/с «Лучшие враги».
17.30 «Чрезвычайное происшествие».
18.00 «Говорим и показываем».
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Ментовские войны».
22.00 «Анатомия дня».
23.00 Т/с «Шаман».
1.00 Т/с «Глухарь. Возвращение».
2.00 «Квартирный вопрос».
3.00 Т/с «Ржавчина».
5.00 Т/с «Супруги».

Т/с «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт.
14.30 «Чрезвычайное происшествие».
14.55 «Прокурорская проверка».
16.00 «Сегодня».
16.30 Т/с «Лучшие враги».
17.30 «Чрезвычайное происшествие».
18.00 «Говорим и показываем».
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Ментовские войны».
22.00 «Анатомия дня».
23.00 Т/с «Шаман».
1.00 Т/с «Глухарь. Возвращение».
2.00 «Квартирный вопрос».
3.00 Т/с «Ржавчина».
5.00 Т/с «Супруги».

Т/с «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт.
14.30 «Чрезвычайное происшествие».
14.55 «Прокурорская проверка».
16.00 «Сегодня».
16.30 Т/с «Лучшие враги».
17.30 «Чрезвычайное происшествие».
18.00 «Говорим и показываем».
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Ментовские войны».
22.00 «Анатомия дня».
23.00 Т/с «Шаман».
1.00 Т/с «Глухарь. Возвращение».
2.00 «Квартирный вопрос».
3.00 Т/с «Ржавчина».
5.00 Т/с «Супруги».

Т/с «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт.
14.30 «Чрезвычайное происшествие».
14.55 «Прокурорская проверка».
16.00 «Сегодня».
16.30 Т/с «Лучшие враги».
17.30 «Чрезвычайное происшествие».
18.00 «Говорим и показываем».
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Ментовские войны».
22.00 «Анатомия дня».
23.00 Т/с «Шаман».
1.00 Т/с «Глухарь. Возвращение».
2.00 «Квартирный вопрос».
3.00 Т/с «Ржавчина».
5.00 Т/с «Супруги».

четверг, 25 сентября

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время. Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время. Вести Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Шалбуздаг» (на лезгинском языке)
11:30 Местное время. Вести Дагестан
14:30 Местное время. Вести Дагестан
17:45 Местное время. Вести Дагестан
18:20 Состояние и перспективы социально - экономического развития РД
18:50 Токс ведет поиск. «Характер, закаленный глубиной»
19:05 Ботлихские события. 15 лет спустя.
19:35 Местное время. Вести Дагестан.

18.25 Обзор газеты «Хакыкьат»
18.45 Передача на аварском языке «Паданги галапти заманги»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «На виду. Спорт в прямом эфире»
21.10 «Ах, вернисаж!»
21.45 Проект «Дагестанцы в Москве»
22.00 «Апосектор»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 К 15-летию разгрома бандформирований в Дагестане. Д/ф «Скорбные даты»
23.40 Т/с «Оранжевые ерши»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Т/с «Под прикрытием»
01.50 Х/ф «Третий человек»
03.33 Х/ф «Легенда о Сурамской Крепости»
04.55 Д/ф «Кавказская история. Баллада о героях»
05.20 Х/ф «Сердца четырех»
5.00 «Доброе утро».
9.00, 15.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).

11.00 «Вести».
11.30 «Местное время. Вести - Москва».
11.50 «Вести. Дежурная часть».
12.00 Т/с «Тайны следствия».
13.00 «Особый случай».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть».
15.00 Т/с «Сердце звезды».
16.00 Т/с «Пока станица спит».
17.00 «Вести».
17.45 «Местное время. Вести - Москва».
18.05 «Вести. Дежурная часть».
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Местное время. Вести - Москва».
20.00 «Вести».
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 «Вечер с Владимиром Соловьевым».
22.00 Т/с «Земский доктор. Любовь вопреки».
23.45 «Вера, надежда, любовь Елены Серовой».
04.00 Т/с «Женщины на грани».
2.35 Т/с «ТАСС уполномочен заявить...».
4.15 «Комната смеха».

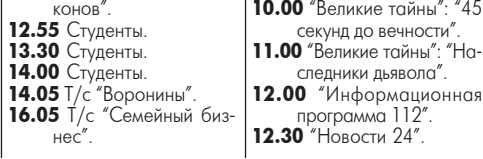
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Ментовские войны».
22.00 «Анатомия дня».
23.00 Т/с «Шаман».
1.00 Т/с «Глухарь. Возвращение».
2.00 «Дачный ответ».
3.05 Т/с «Ржавчина».
5.00 Т/с «Супруги».

Т/с «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт.
14.30 «Чрезвычайное происшествие».
14.55 «Прокурорская проверка».
16.00 «Сегодня».
16.30 Т/с «Лучшие враги».
17.30 «Чрезвычайное происшествие».
18.00 «Говорим и показываем».
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Ментовские войны».
22.00 «Анатомия дня».
23.00 Т/с «Шаман».
1.00 Т/с «Глухарь. Возвращение».
2.00 «Квартирный вопрос».
3.00 Т/с «Ржавчина».
5.00 Т/с «Супруги».

Т/с «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт.
14.30 «Чрезвычайное происшествие».
14.55 «Прокурорская проверка».
16.00 «Сегодня».
16.30 Т/с «Лучшие враги».
17.30 «Чрезвычайное происшествие».
18.00 «Говорим и показываем».
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Ментовские войны».
22.00 «Анатомия дня».
23.00 Т/с «Шаман».
1.00 Т/с «Глухарь. Возвращение».
2.00 «Квартирный вопрос».
3.00 Т/с «Ржавчина».
5.00 Т/с «Супруги».

Т/с «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт.
14.30 «Чрезвычайное происшествие».
14.55 «Прокурорская проверка».
16.00 «Сегодня».
16.30 Т/с «Лучшие враги».
17.30 «Чрезвычайное происшествие».
18.00 «Говорим и показываем».
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Ментовские войны».
22.00 «Анатомия дня».
23.00 Т/с «Шаман».
1.00 Т/с «Глухарь. Возвращение».
2.00 «Квартирный вопрос».
3.00 Т/с «Ржавчина».
5.00 Т/с «Супруги».

Т/с «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт.
14.30 «Чрезвычайное происшествие».
14.55 «Прокурорская проверка».
16.00 «Сегодня».
16.30 Т/с «Лучшие враги».
17.30 «Чрезвычайное происшествие».
18.00 «Говорим и показываем».
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Ментовские войны».
22.00 «Анатомия дня».
23.00 Т/с «Шаман».
1.00 Т/с «Глухарь. Возвращение».
2.00 «Квартирный вопрос».
3.00 Т/с «Ржавчина».
5.00 Т/с «Супруги».

«Характер, закаленный глубиной»

«Характер, закаленный глубиной»

«Характер, закаленный глубиной»

«Характер, закаленный глубиной»

Дербент шегьердин 2000 йис

Къадам шегьер - магьир музей

(Эвел 33-36-нумрайра)

Архитектурадин ядигарар

Дербент шегьердин архитектурадин иллаки фикир желбдай памятникрикай сад рагъакидай патай рагъэкъечдай патяхъ Нарын-Къаладилай Каспийский гъульув агакьдалди члугунвай къеледин кеферпатан къенин йикъал къедалди сагъзамай 3 километрдив агакьзавай цал я. Къеледай кеферпатахъ экъечлун патал пуд варар туклуърнава (Джарчи-Къап, Къирхляр-Къап ва Шуриндин варар). Къеледин VI асирда хжажай 2,5-3,5 метрдив агакьна гъаркьуь цлан къанвал 7-8 метрдив хажнава. Цалцламарнавай члехи къванерикай эцигнавай адан винел патал гегенш майданар алама. Цлан къенепата шегьер хувъвай бур хкаж жедай къвацин гулар ава. Цал къилч къилиз пуд пиллен ва ярумчух элквей, сад-садавай тахминан 60-70 метрдин къакъатнавай минарайралди таъминарнавай.

Къеледин къиблепатан цал

Къеледин къуд варар кваз (Къала-Къап, Баят-Къап, Орта-Къап ва Дубары-Къап) VI асирда эцигнавай къиблепатан цални рагъэкъечдай патай рагъакидай патяхъ Нарын-Къаладилай гъульув къерехдив къван Кеферпатан цлахъ галаз къушаба эцигнава. Кеферпатанни Къиблепатан цларин арада тахминан 300-350 метр мензил ава.

Къиблепатан цлан вири варарикай Орта-Къапудин варарин дестекар фикир гуниз лайхлур я. Шегьер хуьнин карда Къиблепатан цлан везифа Кеферпатан цлан хътин члехиди тушир. Гъавилай адал тмил минарар алай. Виликрай шегьердиз анжах адан варарай къевез жезвай.

Алай вахтунда Къиблепатан цал пуд кадилай сагъ яз ама. Рагъэкъечдай патан цлан 1,5 км-див агакьна мензилда ам сифте авай гьалда сагъзама. Цлан и сергъятда къе минара ва Дубары-Къап ава. Рагъакидай патяхъди 650 метрдив агакьна цлакай са жуьрединни гелер амач. Ахла Баят-Къапудив къван ара атунар гьалтзава. Ина са бязи чкайрал цла квалер, гъаятар эцигнава. Баят-Къапудилай виниз Къала-Къапудив къван цал чкланва.

Нарын-Къала

Дербент шегьердин рагъакидай патан къерехда Жалгъандин дагъдин рагъэкъечдай патан гуьне квай чкада

чи эрадал къедалди VI асирда эцигнавай къеледин имаратрин амуқьяр фикир желбуниз лайхлур я. Къеледик къе варар ква - сад шегьердиз гъахъдай (рагъэкъечдай патата) ва шегьердиз къарши патата (рагъакидай патата). Душманрикай къеле хуьн патал адан цал тирвал эквис хъанвай дестекриз ухшар 15 чка эцигнава. Къеледин 2-2,5 метрдин фирягъ цларин юкван къакъанвал 8 метр я. Къеледин цларин ярговвал 700 метрдив агакьзава. Къеледа чи йикъаралди хандин квалерин, гауптвахтадин, чилик квай душтагъханайрин (къванцин шешел), гъамамрин, ятар, алаф хуьдай чкайрин ва маса имаратрин харапаяр ама.

Жуьмя-мисклин

VIII асирда арабри эцигнавай Жуьмя-мисклин шегьердин вини паюна тмил гуьне квай тепедал ала. Ам вичин зурбавилел, гегеншвилел, гъахъзавай чкадин гуьрчегвилел гьалтайла, Дербентдин дегъ девирдин памятникрикай виридалайни хъсанбурукай сад яз гьисабиз

жеда. Мисклиндин дарамат са мертебадинди я. Къуд пиллен члехи гъаятдин юкьва гъавиз патал чка туклуърнавай. Дараматдин вилик патан цла къуд рак ава. Абурукай къилинди жуьреба-жуьре рангаралди Къуръандай ширавар къенвай, девлетлуди я.

Къилин (центральный) отделди къе клукни галаз дараматдин юкь къазва. Амай къе къерехдин отдел яцу дестекри чара ийизвай гъаркьуь тушир тагъдал алай къе галереядикай ибарат я. Пуд жергеда тагъар авай гъар са галереяда 18 дестек ава. Мисклиндин чиле къванцин плитаяр тунва. Ам члехи къванерикай, клук ва тагъар гъевчи керпичрикай эцигнава. Мисклиндин къене ва къеце патара бязи чкаяр гъуьгъуьнлай тухкьур хувунвайди аквазва.

Минара алай мисклин

Дербентдин минара алай мисклин шегьердин вини паюна Джарчи-Къапудин патав гва. Къуд пиллен адан цлар цалцлам къванерикай эцигнава ва абурун фирягъвилел са метр ала. Мисклин къуд пиллен къванерин дестекралди гъар са жергедани пуд тагъ авай пуд жергедиз чара авунва. Тагъарин къав яру керпичралди туклуърнава. Минара карнизрив къедалди сагъдиз ама. Адан клан къуд пилленди я, асул элквей паюнин къакъанвилел 9,9 метр ала. Амни хъсандиз цалцламарнавай къванерикай эцигнава. Минарадин къенепата гингинал элквейдай къванцин гулар ава. Карниздал чкакадал набататрин суьретарни галаз араб члалан гафар алама. Минара ке-

фердинни рагъакидай патай уьценва, яни яргал вахтари, девирри чпин кар акунва.

Къирхляр-мисклин

1748-йисуз эцигнавай Къирхляр Дербент шегьердин вини паюна, Къирхляр-Къапудин патав гва. Дуьзпиллерин и мисклиндин цлан къиблепатан паюна миграб (фекъидиз чка) ава, къерехра Къуръандай клунин члалар къенва, набататрин шиклар члугунва. Мисклиндал вад къубба, члехи сад юкьвал ала.

Килиса-мисклин

Юкван асирдилай гъуьгъуьниз эцигай Килиса-мисклин Дербентдин вини паюна 7 лагъай магъалда ава. Цалцлам къванерикай эцигнавай мисклиндин къуд пиллен дестекар къуд тагъдал ала. Мисклиндин твар ана са вахтара урусин гарнизондин килиса хъунихъ галаз алакьалу я.

Итимрин гъамам

Шегьердин Къирхляр-Къапудин Кефердин вараривай са акъван яргъа тушиз XVII асирда эцигнавай итимрин гъамам ава. Адан саки пудай къе пай чиликай атланва. Чиле къванцин плитаяр тунва. Къуд патан залдин гъар са цла хъелерин тагъдалди къевирнавай дерин ва гъаркьуь дакарар ава. Залдин юкьвал яд авай муьжуьд пиллен гъавиз ала. Инлай гъуьгъуь дегълиздай гъамамдин кузвай яд авай паюниз физва (майдан 90 кв. метр я).

Дишегълийрин гъамам

Дишегълийрин рагъэкъечдай патан гъамам XVII асирдин сифте килера эцигнай. Ам шегьердин вини паюна, Жуьмя-мисклиндивай са тмил яргъак ква. Гъамамдиз муьжуьд кларцин гуларай эвичзава. Гъамамда къе отдел ава: пекпартал хтлундай, беден чуьхуьдай. Дарамат хъсандиз цалцламарнавай къванерикай эцигнава. И жуьредин гъамамар Мукьвал тир Рагъэкъечдай патан уьлквевар патал адетдинди я. Исятда шегьергълийри гъамамдикай менфят къачузава.

Яд хуьдай чка

Чилин кланик XVII асирдин сифте килера эцигнавай яд хуьдай чка Нарын-Къаладин къенепата, кефердинни рагъакидай патан пиле ава. Аниз къванцин гуларай физва, амма алай вахтунда ам чир хъезмач - уьценва.

Фикир желбдай ядигарар

Л.НУРМЕТОВ,
Дербентдин музей-заповедникдин археологиядин сектордин заведующий

2014-йисуз Дербентдин экспедициядин отряд (М.С.Гъажиеван регъбервилек кваз) къадим шегьердин территорияда дегъ девирдин шейэр жагъурун патал гегенш экъунунрив эгечина. РАНдин тарихдин, археологиядин ва этнографиядин институтдин Дербентдин археологиядин экспедициядин везифайрик шегьердин гъуьлуьз мукьва паюна культурадин памятникар, Мамедбегован куьчеда авай юкван асирдин надир памятник ахтармишун, гъакни эгъуннавай XXVI чкада чуьлдин кваллахар давамарун квай.

Мартдин сифте килерилай шегьердин агъа патата, "Дубары" твар алай чкада (Дубары - къеце цал) эгъунрин кваллахар тухвана. Нетижда 9-13 асирдин культурайрин къатар ва абурухъ галаз майишатдинни яшайишдин квалерин бинейар, хъенчин къапар, фу чрадай пичер-танулар жагъана. Абурун арада къетген чка хъенчинин затлари, гъакни персерин къынар алай филдин кларабдин чукулди къазва. А чкайрай гъакни кучуднавай са шумуд касдин амуқьярни жагъана. Абурун хашпарайрин сурар я. Бязи сурарай гарданра твадай буьруьнджин хашар жагъана. М.С.Гъажиеван гафаралди, ина персерин походдилай гъуьгъуьниз (1722-1753) урусин гарнизон хъана.

Къадим Дербентдин и территорияда археологиядин экспедицияди тухвай ахтармишунри абурун хронологиядин ва культурадин жигъетдай талукьвал чирун патал антропологиядин экспертиза тухудай мумкинвал гузва.

Июлдиз экспедиция Дербентдин Мамедбегован куьчеда археологиядин эгъунунрин кваллахдив эгечина. И чка дуьшуьшдай хъанавайди туш, гъикл хъи, кайдадиз хъунин кваллахар киле тухудайла, пуд метр дериндай надир затлар-эпиграфикар, XI-XII асир къейднавай арабрин къынар алай къванцин плитаяр жагъана. Аквадай гъаларай, ибуру шегьер хуьдай кеферпатан сергъятдивай гегенш чкадал алай юкван асирдин сурарин мемориальный комплекс я.

Археологиядин кваллахра РАНдин ДНЦ-дин тарихдин, археологиядин ва этнографиядин илимдин куьллуьгъийри ва аспирантрини иштиракна.

Ихътин кваллахар къадим Дербентдин чи эрадал къедалди агъзур йисан сифте ва юкван паюнин поселенийра башламыш хуьунва. Эгъунунрин кваллахра ДГУ-дин археологиядин отделдин куьллуьгъийри, тарихдин факультетдин 1-курсунин студентри иштиракзава.

2000 йисан юбилейдин сувариз гъазурвилер аквазвайла, къадим Дербентдин территорияда мукьфдивди археологиядин ахтармишунар тухун, анин тарих чирунин кардик къиметлу пай кутун жеда.

***

Дербент ачух цавун кланик квай музей я. Адаз 1989-йисуз государстводин тарихдинни архитектурадин ва художественный музей-заповедникдин статус гана. Ина метлебу, надир памятникар ава. Абуру ЮНЕСКО-дин надир ивиррик кутунва.

Инанмиш я хъи, чи гзаф памятникар гъеле чилин кланик кума, абуру чеб дуьзда алкъудун гуьзлемишзава.

"Нарын-Къала" къеледа культурный къатар бязи чкайра 10 метрдив (анжах "Трояда 12 метр-дилай гзаф я) агакьзава.

Дербентди жагъурзавай цийи шейэралди алем тажубарунин кар аквазардач. Дегъ заманайринбурукай сад тир Жуьмя-мисклинда пландин бинедаллаз михъивилерин кваллахар тухузвай члавуз асул дибдин цлан сувагъар алатна. Адан кланикай виликрай малум тушир тагъдин имарат жагъана. Ам вуч паталди эцигнавайди тирта алмирин ахтармишун, чирун лазим я. Мумкин я ам мисклиндиз гъахъзавай чкайрикай сад хуьн. Мад фикир желбдай са кар ава: Дербентдин члехи пай дараматрилай тафаватлу яз, и имарат яру кели керпичрикай эцигнава.

Сагърай, Ирина!

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

МОСКВА - им гьакьикъатдани гъар са рекъяй еке мумкинвилерин меркез-мегаполис я. Адан мэр Сергей Собянина къейдзавайвал, Москвада 25 процентдилай артух Вироссиядин илимдин къуват кватл хъанва; вузра миллиондилай виниз студентри-жегилри келзава; бажарагълу жегилри кваллахзавай 90 процент хай-тек ва IT карханаар я. Анжах са 2012-йисуз Москвадиз 55 миллиард манатдин къимет авай виниз тир технологийрин суьрсет гъанва ва икI мад. Гъавилляй иниз улкъведин вири пиперай къетIен алакьунарни жуьрэт авай жегилар ахмиш хьун тIебии кар я.

Къе вичикай ихтилатзавай ахцегъви руш-жегил алим **АГЪАЕВА Иринани** 2011-йисуз Москвадиз дуьшудай акъатнач: машгур алмар тир Агъед ва Магъмуд Агъаеврин хтулди Ахцегърин 1-мектебда сифтегъан классрин муаллимвиле (1991-йисуз Дербентдин педколледж акъалтарна, ам муал-

лимвиле кваллахиз хайи мектебдиз хтанай) 8 йисуз кваллахнавай ва гъа са вахтунда Москвада заочникаказ Яру дипломдал юриствилдин колледжни акъалтарнавай. Амма аялрихъ галаз кваллахиз гьакъан рикI алайтIани, илимдал ашуьк зигинлу руша вичиз хуьруьн муаллимвилдин сергъятар дарзавайди гъиссна. ИкI, муаллимвилдин 40 йисан тежриба авай диде Агъаева Мислимат Къантемировнадин хийир-дуьадалди Иринади, Москвадиз фена, очникаказ Зегъметдинни яшайишдин алакъайрин академия (2001-2004) ва 2004-2007-йисара ниянихъ келунин къайдада "Налогар ва налогоджаение" рекъяй РФ-дин Гьукуматдин финансин академия акъалтарна. Гъа са вахтунда 2003-2005-йисара Москвадин "Альфа Арс Метиза" ООО-дин карханада кар алай юрист-консультвиле, 2005-2007-йисара "Энергоремстрой" ООО-дин карханада юриствилени корпоративный отделдин начальнивиле агалкъунралди кваллахна. 2012-йисуз дагъви рушан вини дережадин пешекарвилдинни тешкилатчивилин алакьунар бакара атайвилляй адаз Москвада А.Новикован ресторанрин "Ланч" ЗАО-дин идареда юридический отделдин заведующийвилдин кваллах теклифна. Гъа са вахтунда Плеханован тIварунихъ галай академияда регъбервал гудай къуллугъчир гъазурвал факультетдани (2009-2010) ва 2002-2007-йисара заочникаказ Москвада къецепатан чIаларин лингвистикадин институтда юристар патал махсус ингилис чIал чирунин факультетдани келна, Англияда и рекъяй махсус практикани къиле тухвана. Дагъдин хуьрай къисметди Москвадиз акъуднавай назик рушалай далудихъ кумекдай касни галачиз икъван месэляяр агалкъунралди алакьун гьакьикъатдани тажуб жедай кар я. Ахпа лугъуда хь, са гъиле къве къарпуз къаз жедач!

- Москвадиз атай сифте 2-3 йисан къене, дагъустанви я лугъуз, прописка тийиз, кваллах тагуз, гьакI келдайлини пара инжикулу ийиз, еке четинвилер акъалтна зал, - хиве къазва Иринади. - Келдай ихтияр тахуз кичIела авай зун, гъатта дидедизни и гафар зи сивяй сифте яз ван хъанай. Четин гъалдай лайихлувилелди экъечлун патал нянкавални, уборщицавални, базарда туюквенчивални авуна. Зегъмет галачир регъятвал авач, иллаки илимдин рехъ валар-цацар авайди жеда лугъурвал, сарар сарарал илисна вири эхна, жува-жувазни ва масабурозни вужвуж ятIа тестикъарна. Гила, Аллагъдиз шукур, гьалар масакIа я.

2007-йисуз Москвадин Финансин академия агалкъунралди кутьягъай Ирина заочникаказ келун давамарун патал ректоратди Вироссиядин финансинни экономикадин институтда "Налогар ва налогоджаение" кафедрани аспирантурадиз рекъе твазва. 2012-йисуз диссертациядин кваллах бегъмарна, РФ-дин Гьукуматдин финансин управленидин илимдин институтда ада "Совершенствовање системы налогоджения иностранных организаций в РФ" - темадай агалкъунралди диссертация хвена. Илимдин Советдин комиссиядин членри рейсавдилелди къабулай къарардин бинедаллаз 2013-йисан январдиз экономикадин илимдин кандидатвилдин тIвар гана. Мубаракрай!

Ирина Агъаевадин илимдин регъбер профессор, экономикадин илимдин доктор Лидия Петровна Павловади гъа чIавуз илимдин Советдал къейд авурвал, "Дуьньяда суьрсетдин мяденарни мал-шей маса гудай базарар патал конкуренциядин женг къати жезвай алай аямда Россиядин налогоджендин институт вилик тухунин жигъетдай Ирина Жамаловнадин гъиликай хкатнавай кваллах практикадин метлеб авай важиблуди я. Умудлу я хь, и карда ам къазанмишнавай агалкъунрал акъваздач, докторвилдин дережадални гуж акъуллда". ГъакI женни ийизва: алай вахтунда Интернетдин алакъадин кумекдалди Алекс Яновскийдин тIварунихъ галай бизнесдин махсус мектебда келелиз, РФ-дин Внешэкономбанкда Россиядин къецепатан улкъвейрин мензилра финансин гъар жуьре проектар туюкьунин "Проектрин такъатрин Федеральный центр" ОАО - да кваллахиз, ам илимдин месэлайрални машгъл я. РФ-дин "Финансы", "Налог и налогоджаение", "Финансовый вестник" ва къецепатан улкъвейрин экономикадин финансин машгур журналра илимдин кваллахар чапзава, илимдин конференцияра иштиракзава. Къуй къвед-пуд йисалай чна адаз экономикадин илимдин докторвилдин дережа мубаракдайвал хъуй, иншаллагъ!

■ **Ирина вах, санлай икъван крар квелай гьикI бажармишиз алакьзава? Вахт бес жезвани?** - хабар къуна за.

- Гъамиша келни, кваллахни санал ийиз, гъакI вердиш хъанва. Авайвал лагъайтIа, вахт бес жезвач, тIимил ксузва. Ахпа, келун, са вуч ятIани чирун, имтигъанар вахкун заз "хоби" хъиз я, кIусни залан туш. Инсан гьихътин шартIарив хъайтIани вердиш жеда. За жуван стхайрин патяхъайни (абур гъилляй гъар са кар къведай надир устIарар я) вузар акъалтар хъувуна (зарафат кваз) - лугъуза Иринади.

■ **Багъишламиша, бес хизан, квал-югъ?!**

- Гъахъ я, и кардин патяхъай гила заз дидедин бинелудаказ туюгъмет ийизва. Къисмет я жеде, икъван гагъда "чархуна авай цуцIулдиз хъиз" заз жуван хсуси уьмуьрдикай фикирдай вахт, мумкинвал хъанач. Гила яшайишдин, илимдин рекъерани са къадар дережайрив агакъайла, гъелбетда, жуван жележегдикайни, дидедин рикIикайни фикирна кланда, - миллиз хъуьрезава...

"Къуй бахтлу хъуй вун Агъаеврин илимлу тухумдин ирс лайихлудаказ давамарзавай, уьткъемвилелди, намуслувилелди хайи хуьруьн, райондин, санлай лезги халкъдин таъсиб хуьзвай лезги ханум!", - рикIин сидкъидай алхишун амуькъзава чаз ихътин суьгъбетдилай къулухъ. Алава яз къейдин, малум хъайивал, 18-сентябрь Ирина Агъаева дидедиз хъайи югъ я. Мубарак авунихъ галаз санал чаз адаз чандин мягъкем сагъвал, илимдин ва хизандин уьмуьрдин рекъера агалкъунар хъана кланзава!

Вири уьмуьрдин хъсанвал

ЧИ МУАЛЛИМАР

Хазран КЪАСУМОВ

"Сулейман-Стальский район" муниципальный образованидин Къил Нариман Шамсудинович АБДУЛМУТАЛИБОВАН тIварцIел муьвар Махачкъала шегъердай чар хтана.

"Гъурметлу Нариман Шамсудинович! - къизва ана, - Къез чар къизвайбур 1974-йисуз Дагъустандин Государственный университетдин математический факультет акъалтIарай выпускникрин советдин членар я. И йи-къара чна университет акъалтарна 40 йис тамам хьун къейд авуна. Чахъ галаз гъа йисара кумек келунинни ахлакъдин рекъяй гзафбуруз чешне хъайи Камалудин Абдулмежидова келнай. Гъахътин низамлу, михъи рикI авай, гъуьгъунлай чаз чир хъайивал, вичи хкъягъай муаллимвилдин пешедиз вафалувал къалурзавай Камалудин хътин инсан тербияламишай кумек келунинни агъалийриз, къилди Къез, гъурметлу Нариман Шамсудинович, чна рикIин сидкъидай чухсагъул лугъуза. Кварчагърин юкъван школадин директорвиле хъянавай К.А.Абдулмежидова хъагъкем сагъламвал, гзаф четин, гъа са вахтунда гъурметлу муаллимвилдин кваллахда мадни еке агалкъунар хьун чи мурад я".

И чарчи неинки Н.Ш.Абдулмутапибовак, гъакI райондин вири муаллимрик, Кварчагърин жемьатдик шадвал кутуна. 40 йис алатнаватIани, Камалудин Абдулсенович адахъ галаз са курсуна, са факультетда келайбур рикIелай ракъурнавач, адаз гъурметзава.

Винидихъ чун рахай чар келайла, зи рикIел халкъдин камаллу са мисал хкана: "Эгер ваз са йисан къене хъсанвал ийиз кланзава тIа, гергер цуз, цIувад йисан хъсанвал ийиз кланзава тIа, са емишдин тар акIура, эгер вири уьмуьрда хъсанвал ийиз кланзава тIа, инсан тербияламиша". Гъакьикъатдани, дерин чирвилер авай, кар алакьдай, обществодиз хийир гудай инсан тербияламишун регъят туш. Ахътин инсанар тербияламишунин карда муаллимдин зегъмет екеди я. Акъалтзавай несил тербияламишуниз, абур уьмуьрдин шегъередал акъудуниз чпин вири уьмуьр бахшнавай муаллимар чи арада гзаф ава.

Абурукай сад вичикай ихтилат физвай, образованидин хиле 40 йисалай виниз вахтунда гъакъисагъвилелди кваллахзавай К.А.Абдулмежидов я.

Камалудин Абдулсенович 1952-йисан 1-декабрдиз Кварчагърин хуьре дидедиз хъана. Ада хайи хуьре 8-класс ва 1969-йисуз Табасаран райондин Сиртычрин хуьре 10-класс акъалтарна. Гъа йисуз ам Дагъустандин госуниверситетдин математический факультетдик экечIна, 1974-йисуз анаг лап хъсан къиметар аваз акъалтарна. ДГУ-дин патав гъай военный кафедрада женгинин вердишвилер къачур К.Абдулмежидов лейтенантвилдин чин гана.

Вичин зегъметдин рехъ К.Абдулмежидова 1974-йисуз Квар-

чагърин юкъван школада математикадин муаллимвиле кваллахунилай башламишна. Гъа сифте йи-къарилар ада вич неинки хъсан чирвилер авай, тешкилатчивилин кваллах алакьдай ва аялрал рикI алай муаллим яз, гъакI хъсан тербиячи, общественник язни къалурна. Куьруь са вахтунда ада муаллимдин, школьникрин ва абурун диде-бубайрин патай гъурмет, авторитет ва кланивал къазанмишна.

Камалудин Абдулсеновича чирвилер гайи аялри республикадин ва райондин школьникрин олимпиадаира, жуьреба-жуьре конкурса ва маса мярекатра иштирачна, анра алакьунар къалурна.

Гъа са вахтунда, чирвилер гунихъ галаз санал, К.Абдулмежидова акъалтзавай несил ахлакъ, низам авайбур, халис ватанпересар яз чIехи авунизни къилин фикир гана ва гузва. И кар себеб яз адан виликан ученикрикай алимар, чIехи дережайрин руководителар, офицерар, муаллимар, духтурар ва маса пешейрин сагъибар хъанва. Багъманчиди вичин зегъметдин бегъердал хъиз, Камалудин муаллимди вичин виликан ученикар-тербиячийрални дамахзава.

Яргъал йисарин дурумлу ва намуслу зегъметдай Камалудин Абдулсеновичаз гзаф къадар грамотаяр, 1983-йисузни "Старший учитель" тIвар гана.

2009-йисуз Камалудин Абдулсенович РФ-дин Президентдин грантдиз лайихлу хъана.

За тарс-тербия гайи гадайрикайни рушарикай общество патал менфятлу инсанар хкатун - им зун патал виридалайни чIехи награда я, - лугъуза К.Абдулмежидова.

Кваллахда жезвай агалкъунриз килигна К.А.Абдулмежидов 1985-йисуз келунинни тербиядин рекъяй школадин директордин заместителвиле, 2014-йисуз директорвиле тайинарна.

"Камалудин Абдулсенович, гъакьикъатдани, тIебиатди вичиз муаллимвилдин рекъяй къетIен пай ва бажарагъ, алакьунарни устадвал ганвай кас я", - лугъуза райондин образованидин управленидин начальник Жабраил Асланова.

Хъсан муаллим, насигъатчи хъиз, К.Абдулмежидов чешнелу хизандин къил, низамлу 5 веледин бубани я.

Ингъе цийи келунин йис алуькъанава. И йисуз Камалудин Абдулсенович хъагъкем кваллахда, ам кыле авай школадихъ келунин ва тербия гунин карда мадни еке агалкъунар хьун кланзава чаз.

Вахъ мадни агалкъунар хьурай, Камила!

ЧИ ЖЕГЫЛАР

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Дагъларин уьлкведиз къегьал рухвайринни рушарин макан гъавайда лугъузвач. Гъакъикъатдани, и келимайрин керчеквал чаз мад ва мад сеферра чи ватангълийрин крарай, иллаки абур патарал акъатайла, чеб тухуз-вай тегьерди субутзава. Эхъ, чакъ ахътин къегьал ксар хъана, абурун крар давамар-дайбурни ава.

Къенин чи суьгъбетдин игитдихъ галаз са шумуд йис идалай вилик за куьн, чи гъурметлу келдайбур, танишарайди тир. **Камила ВАГЪАБОВАДИ** а чъавуз школада 10-класда, гъа са вахтунда Махачкъаладин музыкальный училищедани келзавай. Къе чкадани - хъсан къиметралди. "Ам гъикI агакъзавай?" суал гунни мумкин я. Зи фикирдалди, риклиз кIан хъайила, рикI алайвилей, къастунал кIевивал авурла четинвилериз дурум гузни алакьда. Камила, гъа заз акур жаван руш тир чъавузни, гъахътин къастунал кIеви руш тир. Къвердавай и къаст мадни мягкем хъана, вичин къилелди ам ДГТУ-дин социально-культурный сервисдин ва туризмдин факультетдик экечIна.

ЦIи К.ВагъабовадI ДГТУ акъалтIарна, амма гъамиша активный Камиладиз ДГТУ-да кIелунар акъалтIдалди къарай атанач: ада вич хъянавай пешедай ахтармишун къетIна. Тамам къе йис хъанва Камила ВагъабовадI Москвада, TEZ-TOUR тIвар алай туриствилериз рекъай компанияда менеджер яз зегъмет чIугваз. Къейд авун лазим я хъи, и компания ачухна цIи 20 йис тамам хъанва. Ам Россияда виридалайни вилик жергеЙра авайбурука сад, виликан СССР-дин уьлквейрай туристар ракъурунал гъалтайлани ам башчи я. Къенин юкъуз TEZ-TOUR компанияди туристар ракъурзавай, и рекъай саналди кIвалахзавай уьлквейрик акатзава: Австрия, Андорра, Болгария, Греция, Доминикана, Египет, Испания, Италия, Китай, Кипр, Куба, Мальдивы, ОАЭ, Тайланд, Туркия, Франция, Шри-Ланка.

И мукъвара чун Камиладихъ галаз гъурьшмиш хъана, кIелунрикай, Москвадиз акъатуникай, кIвалахдикай суьгъбетар авуна. - ГъевечIи чIавадай зи мурад тир - туризмдин хиле кIвалахун. Гъа ихътин мурад аваз за кIелунарни гъа и рекъай авун къетIнай. Амма Москвадиз лагъайтIа, зун музыкадин училище акъалтIарайла, академический вокалдай кIелунар давамар хъувун патал фейиди тир, - суьгъбетзава КамиладI. - Амма... рикIе авай мурадди вич вилик кутуна. Заз гъамиша TEZ-TOUR компанияда кIвалахиз кIанзавай, иниз акъатайла, за фикирна, гъа им зи кIвалах я.

■ **Камила, ви кIвалахдикай куьрелди лагъанайтIа кIандай...**

- Алай вахтунда, за туризмдай менеджервиле кIвалахзава. Зи везифа муштерийрихъ галаз "рахуникай" ибарат я. Къилди къачуртIа, абуруз сиягъатдай чкаяр теклифзава. Сифте за чи компаниядиз атанвай инсандиз гъихътин чкада ял ягъиз кIанзаватIа, гъихътин чка риклиз хуш ятIа, адахъ аялар галани-галачни... ва икI мад чирзава. Ахпа абуруз, компаниядихъ авай мумкинвилерикай менфят къачуна, ял ядай чкайрикай лугъуза.

■ **Куь компаниядин муштерияр ву жар я?**

- Къилдин ксар хъиз, санлай коллективдихъ галаз санал ял ягъиз кIандайбурун дестерни.

■ **Москвада туризм вилик фенва тушни? Ял ягъиз кIандайбур гзаф ава жеди!**

- Эхъ, дугъриданни, чи уьлкведин меркез

Камила Израилда

КУЬРУЪ КЪЕЙД.
Камила **ВАГЪАБОВАДИН** ери-бине Сулейман-Стальский райондин Къасумхурелай я. Ам 1991-йисуз Махачкъалада къуллугъчидин хизанда дидедиз хъана, ина 3-нумрадин юкъван школа акъалтIарна.

Заз акI я хъи, КамиладI вичин чIехи хизандин гъар са касдин патай са вуч ятIани къачуна. ИкI, чIехи буба Алаудина журналистикадин сирер чирна, гъикI хъи са тIимил вахтунда Камила ВагъабовадI "Асса" радиода кIвалахна, "Нянин ким" тIвар алаз авторвилериз передачани къиле тухванай. ЧIехи диде Сияради (Аллагъди рагъметар гурай вичиз) географиядай дериндай чирвилер къачуз куьмекна. Къе туризмдин хиле зегъмет чIугвазвай жегъил пешекардиз а чирвилерни бакара атана. Махачкъалада, 1-нумрадин СИЗО-да кIвалахай (исятIа ам лайихлу пенсиядиз экечIнава, карчивилел маизгул я) буба Мегъамедани Махачкъалада Расул Гъамзатован тIварунихъ галай Милли библиотекада зегъмет чIугвазвай диде Заремади лагъайтIа хъсан тербия гана, намуслу руш тербияламишна. Аферин!

Туркия. Кемер шегъер

и рекъай гзаф вилик фенва. Идалайни гъейри, ял ягъунин чарасузвални ава, Москва рагъ тIимил авай шегъер я. Са зур йисуз къван ина кIвалах авурла галат хъанвайди гъиссда, гъавилай меркездин агъалийри кIвалах авунихъ галаз сад хъиз, ял ягъуникайни фикирзава. Дагъустанда лагъайтIа, и рекъай чун бахтаварвилекIа кIа. Ина гъатта хъуьтIуьзни ракъинин нурари чун къужахламишзава. Патав гъуьл, дагълар гъа.

Мадни са шартI ава: москввийрин мажибарни ял ядай мумкинвал гудайбур я. Ина чIехи пай инсанри йиса къе сеферда ял язава.

■ **Вун са шумуд уьлкведиз фенвайди чаз, сир туш. КIвалахдин рекъай гъихътин макъсад аваз вун анриз рекъе тваз-ва?**

- Сифтени-сифте компаниядин къуллугъ-чийриз, яни чаз чна муштерийриз теклифзавай чкаяр хъсан чир хъун герек я. ИкI, чун маса уьлквейрин ял ядай чкайриз фейила килигзава, вири ахтармишзава: мугъманхана-яр, ресторана, гъуьлуьн къер авай гъал... ва икI мад. Теклифзавай "продукциядин" ери чир хъун гзаф важиблу я. Чаз мадни атанвай касдиз (пенсиядиз, аялар галайбуруз, жегъил хизанриз...) гъихътин чка теклифдатIа, низ гъихътин меслят гудатIа чир хъунни герек я.

■ **Камила, виридалайни гзаф туристар гъи уьлквейриз физва?**

- Гатуз чIехи пай Туркиядиз, хъуьтIуьз лагъайтIа - Египетдиз. И къе уьлкведа ял ягъун патал са акъван еке харжиярни герек къевезвач, идалайни гъейри, гъам турквери, гъамни арабри чпин уьлквейриз атай туристар лап хъсан къабулзава. Садра а чкайриз фейибур мад ва мад анриз физ чалишмиш хъезва. "Жибиндихъ къуват" авайбур Мексика ва Доминикана уьлквейризни физва.

■ **Ваз гъи уьлкве виридалайни бегенмиш хъана?**

- Зун феи къецепатан сад лагъай уьлкве Египет тир. Анайни - Израилдиз, Иорданиядиз, Палестинадиз. Ахпа Туркиядиз финни къисмет хъана. Туркияни Дагъустан садаз гзаф ухшамаш я: абурухъни чакъ хътин гъуьл, чакъ хътин дагълар, дагъларин уьлкведин халкъарихъ хътин лап ерилу ва тIямлу хуьрекар ава. Кемер шегъерда авай курортар заз иллаки бегенмиш хъана. Тариф авун туш, амма ана туризмди цуьк акъуднава. Халкъни гзаф хатурлуди, чинал мили хъвер алайди, мугъманрихъ гелкъвез чидайди я. Гъавилай я жеди, чи ватангълийар аниз гзаф физвайди. Акъван гуьрчег чкаяр Туркияда ава хъи!

■ **Вуна чаз икъван тарифар авуна Туркиядин. "Лезги газетдин" вири коллектив физ хъайитIа, чаз къезилвилер авани?**

- Гъелбетда. Къезилвилерни ава, са Туркиядиз ваъ, кIандай гъи чкадиз хъайитIани. ИкI, чи компанияда йисан жуьреба-жуьре вахтара "кузвай сиягъатар" тешкилзава. Гъа чIавуз ужуз къимет аваз путъевкаярни къачуз жеда.

■ **Чакъ галаз гъурьшмиш хъунай, суьгъбетдай чухсагуьл. Чи мурад вахъ мадни еке агалкъунар хъун я.**

- Куьнни пара сагърай!

Туристар гзаф физвай уьлквеяр

ЧИ КОРР.

Дуьньядин уьлквейрикай туристрин виридалайни рикI алай чка **ФРАНЦИЯ** я. ИкI, 2013-йисан нетижайралди, и уьлкведин меркез **Париж** шегъердиз алатай йисуз къецепатан уьлквейрай 83 миллиондIайни гзаф туристар атанва. Сир

туш, Франциядихъ вири дуьньядиз малум тир са жерге музееяр ва архитектурадин памятникар ава. Иник Эйфелеван башня, Лувр, Луарадин къелееяр ва мсб. акатзава. Идалайни гъейри, Франция Европада са артух екеди тушир уьлкве я, идани туристриз са региондай маса региондиз физ гъич са четинвални арадал гъизвач.

Алатай йисан нетижайрал асалу яз, къвед лагъай чкадал **США** ала. Америкадиз алатай йисуз феи туристрин къадар 67 миллиондиз агакънава. (Къейд авун лазим я хъи, алатай йисалди 2-чкадал Китай алайди тир). ИкI, ина Таймс-сквер, Ниагарадин водопад (Нью-Йорк штат), Лас-Вегас-Стрип (Лас-Вегас), Диснейленд (Анахайм), Милли аллея (Вашингтон) ва мсб. къецепатан туристри иллаки интерес ийизвай чкаяр я.

Икъван чIавадIани, алатай йисан нетижайралдини, 3-чкадал **Испания** ала. Испаниядин курортра 2013-йисуз 60 миллионни 6 агъзур туристди ял яна. Экспертрин делилралди, мягкемдаказ чка къун ина ял ягъунин къиметар ужузбур хъунихъ галаз алакьалу я. Туристрин рикI алай чкайрик ина гъуьлуьн къер, гъакIни Кастилиядин ва Андалусиядин тарихдин метлеб авай шегъерар акатзава.

Алатай йисуз **Италияда** (4-чка) 43 миллионни 6 агъзур туристди ял яна. Къадим Римдин майданар, Венеция - це авай шегъер (дуьньяда мад ахътинди авач), Амальфи шегъердин хъипи къумадин къерер - ибур туристри иллаки интерес ийизвай чкаяр я.

Туристри ял ягъунал гъалтайла 5-чкадал **Туркия** ала. Иниз 30 миллиондиз агакъна туристар фена. Абурун и уьлкведал рикI гзаф хъун адан къетIен культурадихъ ва тIебиатдин жуьреба-жуьрвилехъ галаз алакьалу я. Стамбул шегъерда авай дегъ заманайрин мискинарни туристри интерес ийизвай чкайрик акатзава.

Ичкини бейгъуш виридалайни хаталу тегъуьн я

КУБРУЪ КЪЕЙД.

А.А. ИСРАФИЛОВ 1950-йисуз Мегъарамдхуьруьн райондин Тагъирхуьруьн-Къазмайрал хана. 1966-йисуз хуьруьн мектеб акъалтIарна ва Дербент шегъердин медицинадин училищедик экечIна. Медучилище лап хъсан къиметралди куьтягъидалай къулдхъ 1970-1972-йисара Советрин Армиядин жегъеря къулдугъна. 1972-йисалай 1978-йисалди Дагъустандин медицинадин институтда къелна. 1978-йисалай 1993-йисалди Грозный шегъерда духтурвал авуна. Саки цIуд йисан къене Грозный шегъердин 5-нумрадин поликлиникадин заведующий яз къвалахна. Ам СССР-дин здравоохраненидин отличник, зегъметдин ветеран, къилин категориядин духтур я.

Дербентдиз хтай 1993-йисалай тежрибалу духтурди шегъерда авай районрин уртах наркологический диспансердиз регъбервал гузва.

Адахъ чешенлу хизан ава. Уьмуьрдин юлдаш Назлухалум экономист я ва алай вахтунда лайихлу пенсияда ава. Къве хвани са руш тербияламина, абурухъни ччин хизанар хъанва ва жуьреба-жуьре хилера зегъмет чIугъазва.

Эгер и тегъуьндин чилина гъатнавайбур аватIа, абуруз чи диспансерда куьмек гуда. Духтурдинни азарлудан арада ихтибарвилин алакъаяр хъайила, и азардикай азад хъун патал къастунал къевиз акъвазайтIа, куьмек жеда.

Жамиля ГЪАСАНОВА

Ичкидикай, бейгъушдикай, абуру инсандин сагъламвиллиз гузвай зияндикай вири дуньядин улкъвейрин массовый информациядин такъатри датIана къизватIани, абур ишлемиш тавунин гъакъиндай хаталу тегъуьндикай хъиз тагъкимарзаватIани, и месэла, девиррилай аслу тушиз, къал алайди ва йисандавай-суз генани хци жезвайбурукай садаз элкъевезва. Бейгъуш, "наркотик" грек чIалан "наркотикос" лугъудай гафуникай хъанва. Яни а чIалай таржума авурла, "къурана къах хъана амуькун" лагъай мана хкътзава. Бейгъуш Кипрда гъеле чи эрадал къедалди 2000 йис идалай вилик ишлемишзавай къван. Ичкидикай рахун хъайитIа, адан тарихдин дерин дувулар ава. "Хронический алкоголь" лагъай термин 1849-йисуз шведрин духтур ва общественный деятель М.Гуссома ишлемишиз гатIумна. Ички хъавазвайбурун сагъламвал ва психика, бейгъуш ишлемишзавайбурунди хъиз, къайдадикай хкътзава ва абур яргъалди ишлемишункиди ахътин азарлуяр рекъизвай дуньшур гзаф я.

Виридуньядин сагъламвал хуьзвай тешкилатдин делирлалди, Россияда виш агъзур кас залан бейгъуш, опатар ишлемишункиди рекъизвай. Га и тешкилатдин актормишунралди, ички ишлемишункиди чи улкъведа гзафбур рекъизва.

Малум тирвал, Дагъустан Республикада Дербент шегъер наркотрафикдин ре-

къел алай ва бейгъушдалди алверзавай чкайривай сад тирди сир туш. Шегъерда бейгъушдиз ва ичкидиз акси къвалах датIана тухузватIани, иллаки бейгъуш ишлемишзавайбурун къадар тIимил жезвач.

Бейгъуш ва ички ишлемишунин инсандин къанажагъдиз, сагъламвиллиз гъихътин зарар гузватIа ачухарун патал чна Дербент шегъерда авай районрин уртах наркологический диспансердин къилин духтур **Абдулмумин Асретович ИСРАФИЛОВАЗ** суалар гана.

■ **Абдулмумин Асретович, Куьне регъбервал гузвай диспансердикай, ам шумуд райондин къуллугъда акъвазнаватIа ва къилин къвалах квекай ибарат ятIа ачуна кланзавай.**

- Чи диспансер 1986-йисуз Дагъустан Республикадин здравоохраненидин министерстводин къарардин бинедаллаз тешкилна. Бинедали ина 6 духтурди, юкъван образование авай 13 касдикай ибарат медперсоналди зегъмет чIугъазвайтIа, алай вахтунда жуьреба-жуьре себелралди чи работнирдин къадар тIимил хъанва. Къенин юкъуз диспансерда къуд духтурди ва юкъван образование авай пуд медработнирди къвалахзава.

Диспансерди къиблепатан Дагъустандин вири районриз медицинадин санитариядин рекъай сифтегъан куьмек гузва. Чун 12 райондинни 585281 агъали авай къве шегъердин къуллугъда акъвазнава.

Къвалахдин ери хъсанарун патал чи диспансерда йикъан стационардилай гъейри, "анонимный", яни чеб малум, раиж тавуна,

сагъарзавай отделенини ачунава. Чи работнирди школайра, вузра, карханайра тестарни тухузва.

Стационарда алай вахтунда муьжуд кас бейгъуш ва цIипуд кас ички ишлемишзавайбуру сагъар хъийизва. Мадни ирид кас ички ва цIуд касни бейгъуш ишлемишзавай дигъелияр учетдиз къачунва. Ичкидиз ва бейгъушдиз къил янавайбур жуьреба-жуьре хаталу азаррики фад начагъ жезва. Иллаки чакхуьтдик, чIулав лекъин азаррик начагъбур ва ВИЧ инфекция квайбур абурун арада гзаф гъалтзава. ВИЧ инфекция квайбурукай вад йисан къене 87 кас къена.

■ **Дербент районда бейгъуш ишлемишунал галтайла гъалар хцибур я лагъайтIа дуньз жезва ман?**

- Эхъ. Алатай йисуз Дербент шегъердин округдин администрациядин къарардалди бейгъуш ишлемишуниз акси къилдин комиссия тешкилна. И комиссиядин пландал асаслу яз, чун мукъвал-мукъвал студентрихъ, школьникрихъ галаз гуьруьшмиш жезва, абуруз бейгъушди, ичкиди сагъламвиллиз гузвай зияндикай лугъузва. Алай йисан сад лагъай паюна чна и рекъай 32 лекция тешкилна, 7929 касдихъ галаз къилди рахана, чкадин ва республикадин телевиденидай рахана, и месэладай газетриз мукъвал-мукъвал макъалаяр гузва.

■ **Дербентда бейгъуш ишлемишзавайбурун къадар тIимил тахъунин къилин себелар гъибуря?**

- Винидихъ къейд авурвал, наркотрафикдин сергъатриз мукъва хъун. Амай шегъеррилай Дербентда бейгъушдин къимет хейлин ужуз я. Бейкарвални и себелрикай сад я.

Бейгъушдин, ичкидин вилик пад къун патал чи диспансер лазим тадаракалди таъминарнава лугъунни дуньз жедач. ИкI, чаз исятда жуван лаборатория галай къилдин стационар ва улакъни чарасуз герек я. ГъикI хъи, чун къиблепатан Дагъустандин цIикъвед райондин къуллугъда акъвазнавай шегъерда авай са стационар я.

■ **Газет къелзавайбурухъ элкъвена, куьне вуч лугъуда?**

- Сифте нубатда диде-бубайрихъ элкъвез кланзава. Иллаки акъалтзавай, акъулбалу гъезвай вахтунда аялар гуьзчивиликай худмир. Исятда гзаф къадар синтетический наркотикар пайда хъанва. Бязи диде-бубайри фикирзава хъи, эгер гъилерин дамаррал рапар янавай лишанар алачIа, аял бейгъушдин таъсирдик квач. Им дуньз фикир туш. Алай аямдин несилди ишлемишзавай саки чехи пай бейгъуш таблеткайрин ва ни чIугъазвай "гуьруьн" къайдада акъудзавайбур я. Идалай гъейри пIапрусдик, тенбекдик кутунани ишлемишзава.

Жаван бейгъушдин таъсирдик акатнавайди гъикI чир жеда лагъайтIа, ахътинбуру датIана диде-бубадилай пул тIалабда, школадиз, тарсариз фикир гудач къвалелай гзаф куьнеда жеда, диде-бубадихъ галаз артух рахадач, къвале къилди - къилихъ амуькыз чалишмиш жеда ва икI мад.

Гъайиф хъи, бейгъуш ва ички ишлемиш тавун патал медицинада инсанриз ядай къилдин рапар авач. Абуру ишлемиш тавун инсандин вичин акъулдила, тербиядила, руьгъдин къуватдила аслу я. Бейгъуш ва ички ишлемишзавайбур сагъариз жеда, эгер абурухъ чпихъ къастунал къевивал хъайитIа. Бейгъушдик ктхайла, адан вилик пад къун четин жезва. Ичкидиз къил ягъунни гъакI я. Эгер и тегъуьндин чилина гъатнавайбур аватIа, абуруз чи диспансерда куьмек гуда. Духтурдинни азарлудан арада ихтибарвилин алакъаяр хъайила, и азардикай азад хъун патал къастунал къевиз акъвазайтIа, куьмек жеда. Къилинди, вахтунда чи патав атана, жуван авай гъал хиве къун ва сагъар хъийиз жуван алахъун я.

"Айболит" газетдай.
Гъазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

• **МетIен жалгъайрин азар (артроз) гзаф пис тIа жедай азар я.** Ам миьхъиз сагъариз хъун мумкин туш, амма тIал секинариз жеда. И кар патал чкаларни аламаз ругунвай 0,5 кг картуфар, як регъведай машиндай авадарда, ахпа адак хуьрекдин са тIуруна авай солидол какадарна, къаришма чимидаказ метIеривай гуьцIна, пек алчукна зкъуналди тада. Рецепт гзаф регъятди ятIани, не-тижалуди я.

• **Мадни жалгъаяр тIазвайла,** 3 шуьшеда авай спирт (гъар сад 100 г.), са гъвечи шуьшеда авай йод, регъвенвай 10 таблетка аналгин, са шуьшеда авай камфорадин ягълу вири сад-садак какадарна вахт-вахтунда юзуриз 21 юкъуз тада. Ахпа и къаришмадал тIазвай чкаяр тIушунда.

• **Гатун чими** вахтунда къайи ятар хъвана, бронхитдик азарлу хъайила, зур стакандавай эрекидик, гъакъван алоздин миже какадарна, хъсандиз хуькърда, ахпа аниз са стакандавай вирт алава хъувуна, 2 гъафтедин вахтунда холодильникда эцигда. Жуван азарлу жезвайди гисс ийидайла, йикъа пуд сеферда хуьрекдин са тIурунавайди, къуд лагъай тIурунавайди ксудалди вилик ишлемишда.

И дармандилай гуьгъуьнлиз са шейни тIуьна ва хъвана виже къведач. Дарман жуван хъсан хъанвайди гисс ийидалди хъвада.

• **Эгер яргъалди** яшамаш жез кланзаватIа, тIимил тIуьн лазим я. Алимри субутзавайвал, незвай шейэрин калорийность 30-40 процентдин тIимил хъайитIа, ратар хъсан къвалахда ва уьмуьрни яргъи жеда...

• **Иммунитет** мягъкемарун патал, са стакандавай голубика хъчал, 0,5 л эрекъ илична, 8 юкъуз мичли чкада эцигда. Ахпа ам куьзна, йикъа пуд сеферда чайдин са тIурунавайди ишлемишда.

• **Беден** галатнавайди гисс ийидайла, туькъулдин куркур, чIулав лекъ тIазвайла, чайдин тIуруна авай куьлуь авунвай цикорийдин дувулрал, са стакан ргазвай яд илична, зайиф цIал эцигна, 5 декъикада ргада. Ахпа ам къайила куьзна, йикъа пуд сеферда 1/4 стакандавайди ишлемишда.

• **Атеросклероздик** азарлу хъанвай яшлу инсанриз серкин настойка хийирлу я. Миьхъи авунвай са къил серг ва са лимон ракай яна, къвалин температурадин са литр яд илична, 2 суткада агалнавай къапун тада. Ахпа йикъа пуд сеферда, фу негалди вилик хуьрекдин са тIурунавайди ишлемишда. Са вацралай куьне регъят хъанвайди гисс-да.

• **Аялрал** ва чIехибурал шарар алайла, юкъван жуьредин къил чичек куьлуь авуна, са стакан ргазвай яд илична 12 сятда тада. Ахпа ам куьзна, 3-4 йикъан вахтунда, йикъа 1/2 стакандавайди хъвада.

Мадни чайдин са тIурунавай туькъул къаларин хъчарал (польнь) са стакандавай ргазвай яд илична, са къадар вахтунда тада. Ахпа ам куьзна, 4-5 йикъан вахтунда фу нез 20 декъика амайла, хуьрекдин 1-2 тIурунавайди ишлемишда.

• **Иштяг** авачирла, хуьрекдин 2 тIуруна авай аирдин дувулрал, са стакан ргазвай яд илична, 2-3 сятда тада. Ахпа куьзна, йикъа пуд сеферда, фу нез 30 декъика амайла, 1/4 стаканда авайди хъвада.

Машенька гьикI члехи хьанай

Гъвечи Машадиз фад-фад вич члехи хьана кланзавай. Гзаф кланзавай. Амма фад члехи хьун патал вуч авун лазим ятIа, адаз чизвачир. Вич еке хьун патал Машади тавур са затIни амач. Бадедин шални кьилел веъена, дидедин къакъан дабанар квай туфлярини алукина, Катя халади хьиз чIарарикай еке гунгни авуна. Туьгьуна кагърабаярни туна, гьилихъ гуьрчег сятни акална, амма саклани члехи жезвачир Маша. Акси яз вири адал хьурезвай.

Са сеферда Машади квалелай кул элягун къетIна. Кул эляна ада. Вични акъван хьсандаказ кул эляна хьи, гьатта диде мягьтелни хьана:
- Вуу! Я Машенька, вун гила чаз члехи хьанваз аквазва. Яраб вун члехи хьана жал?
Машади михьдаказ къаб-къажакъахъ чухъвейла ва абур хьсандаказ дас-малдалди кьурурни хьувурла, неинки са диде мягьтел хьана, гьатта адаз бубадини суфради хъ ацукнавайла лагъана:

- Мария гьикI члехи хьанатIа, чна гьич къатIанач. Ада неинки квалелай кул элязава, гьатта къаб-къажакъахъ чухъузва.
Гила вирида гъвечи Машенькадиз члехиди лугъузва. Адани вич члехиди яз гьиссзава, гъвечи туфляри ва гъвечи перем алатIани. Кьилел халадин хьтин гунгни алачиз, гьилихъ сятни галачиз ва туьгьуна кагърабаярни авачиз, Машенька ятIани, вирида ам члехи хьанвайдай гьисабзава

МискIалар

- ***
Хьуьтуьлди, спеларни
кьалинди,
Некни хьваз, маниярни лугъуз
жеда. (Кил)
- ***
Сес зенгиниз ухшар я,
Гатада луварни клевиз-клевиз.
Гьар экуьнахъ сятини хьиз,
Жеда ахварай авудиз. (Кьур)
- ***
Иесийриз вафалу я,
Кваллин-йикъан къаравул я. (Кьурчур)
- Гьейри касдал элукьда,
Жуванбур хуьда. (Кил)
- ***
Газарни кланда, келемни,
Катдайлани са цIай я.
Рехини жеда, лацуни,
Йисан рангарин къада са пай. (Кьур)
- ***
Вич рапариз ухшарди,
Ич-чухъверни недайди.
КьуртIа гьиле акъахда,
Вун класизни алахьда (Кьурчур)

А.АБДУЛМАНАПОВА

Цифни гъед

ЦIайлапан гваз куькIвена циф,
Ишигьлу гъед яна хьйляй.
Квез гьа и кар жемир гьайиф,
Гъед ама, нур кIвахьиз виляй!

Нур чIуризин инал-анал,
Жеда а гъед цавун чинал.
Цифедикай, - гьайиф,
гьайиф, -
Марф хьана икрагъ авур йиф.

Кагьулвал

Кагьул хьунухъ къарагьиз
Кутугнавач садазни.
Авай кевиз гьарагьиз
Керекулдиз - гьадазни!

Чида экуьн кьйляй фад
Кланзавайди лув гана,
Тежедайди садни шад,
Кагьулвиллиз жув гана.
Кагьулвилер чна бес
Йийзвачни датIана?
Экуьнахъ фад кватIна мес,
Хабар це заз атана.

Рукьият

Рукьият, чан Рукьият,
Ахъая са мах вуна.
Рукьият, чан Рукьият.
Зун махуниз твах вуна.

Цава гьетрел йифериз
Ни манияр лугъузва?
Рум гуз къежей цифериз,
Гьиниз абур тухузва?

АквазватIа нуькIвер ваз
Мани лугъуз ахварай?
Гар я, белки, мани гваз
Къевезвай йифиз яргьарай?

Кевиз хьурез, руша заз
АкI туш, акI туш, лугъузва.
"Зун нурари, месел къевез,
Гьетрел йифиз тухузва.

Мани чизва нурариз,
Багьда авай тарариз,
КIвализни чи чизва ам,
Иниз гару гьизва ам.

Мани чизва кацизни,
Гьаятдавай кицизни,
Чизва ам чи кекрезни,
Къавал къевезвай лифрезни".

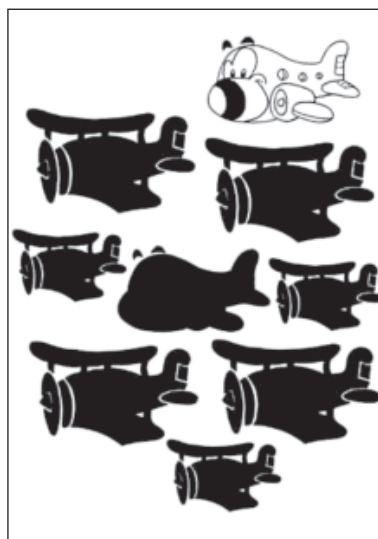

Дуьз хьен жагьура

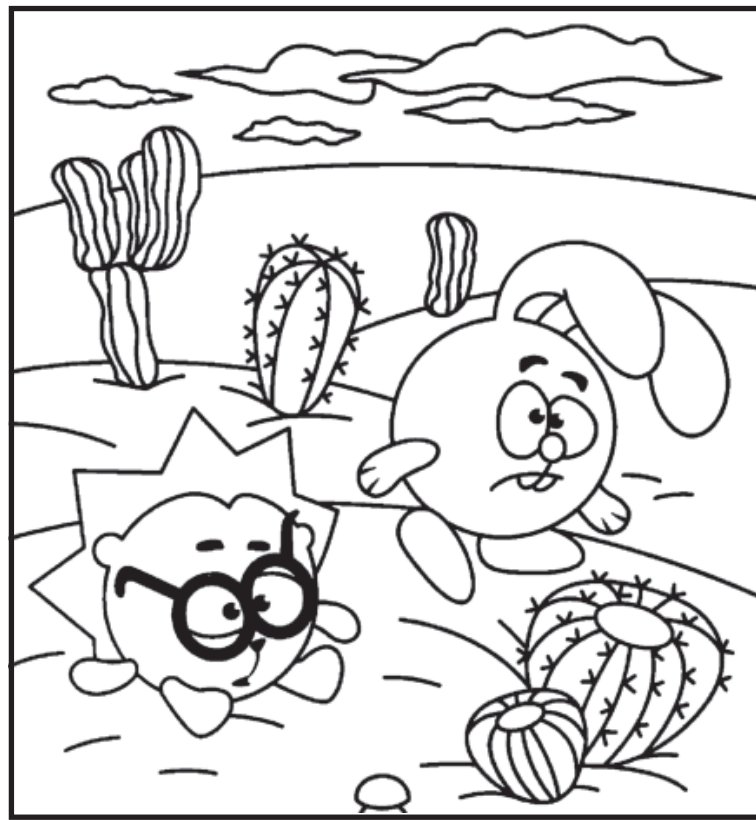

Иер перем алай руш,
Дидедин рикI алай руш.
Зун виридаз ала я,
Авай са руш, бала я.

Шикил ягьайди - Р.Набиев

Рангар экуьбра

Чин гьазурайди - Жамиля ГЪАСАНОВА

Мезелияр

Экуьнихъай дидеде вичин хва
къужахламишзава ва вичин хва
югъ-къандавай члехи жезвайди
акур дидеде, ам кланивиляй, хьиз
чан-рикI, тавазвилер ийизва:
- Гьикъван вун дидедедин клан я,
чан хва. Акваз-такваз члехи хьана,
зи хва. Ваз диде кландани, чан хва?

Хьичи чин чIурна хьиз, жаваб гузва:

- Я диде, вуна яргьияр вучиз ийизва?
Ваз за вуч авуна кланзаватIа, ачухдиз лагъ.

- Я дах, зи гьилел шумуд тIуб ала?
Вад тIуб алани? - гьилин тупIар
ахъайна дахдин патав къевезва Соня.

- Эхъ, вад тIуб ала, - жаваб гузва дахди.

- Ааа, - фикиррик кваз вичи-вичикди мурмурзава Соняди. - Им
зи анжах вад йис хъайила я вад тIуб,
ругуд йис хъайила, мад са тIуб
экъечIдайди я. Ругуд тIуб жеда ахпа.

Дидеде кьве йис хьанвай Азамат
квалел кьаткурзава, бадеди лагьайтIа,
кухняда явашдаказ къапар чухъузва.
Азамата лугъузва:

- Тарелкайри ванзава.
Дидеде:
- Ксус, чан хва.
Азамата мад тикрарзава:
- Яд авахъзава.
- Ксус, чан хва, тахъайтIа кицI
къведа вахъ галаз киклиз.

Бадеди сусан гаффар ван хъайила,
кухнядай: - Ав, ав, ав! - лугъузва.

Са геренда кисайдалай кьулхъ
Азамата дидедедин лугъузва:
- Баде элукьзава.

Дидедедин: "секин хьухъ, я бала!"
- лугъудай гафарин ван текъвез,
квалел надинж амалар ийизвай кьуд
савай Хадижата, эхирки дидедедин
лугъузва:

- Я диде! Вучиз вуна заз сифте
къекъевез чирна, ахпа рахазни?
Гила лагьайтIа, зун секин хьана
кланзава?!

Поликлиникада духтурди Агьмадан
япар ахтармишзава ва адаз гьикI ван
къевезватIа клигзава. Духтурди
явашдаказ лугъузва:

- Кьенфет.
Агьмада гьакI явашдаказ жаваб
хгузва:

- Заз абур недай ихтияр авач.
Агьургьан къевезва.

Ташкентда еке устадвал кьалурна

СПОРТДИН ПУД ЖУЬРЕДАЙ ЧЕМПИОНАТ

Гъазурайди - Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алай йисан 8-сентябрдила 13-сентябрдалди Узбекистандин меркез Ташкентда азаддаказ, грекринни римлуйрин жуьреда ва дишегълийри кьуршахар кьунай дуьньядин чемпионат кыле фена. Ана дуьньядин саки 90 уьлкведай тир 800-далай виниз спортсменри иштиракна, абурун арада цудралди дуьньядин чемпионвилдин тварариз лайихлу хьанвай спортсменарни авай. Шад жедай кар ам я хьи, и акъажунра Россиядин хянавай командади 1-чка кьуна. Чи уьлкведин хянавай командадин спортсменри кьизилдин - 6, гимишдин - 4, буьруьнждин 5 медаль кьазанмишна. Кьвед лагъай чкадиз Ирандин, 3-чкадизни Туьркиядин хянавай командаяр лайихлу хьана.

РИКЕЛ ХКИН: азаддаказ кьуршахар кьунай Россиядин хянавай командадихъ икьван еке агалкьун 2007-йисалай инихъ хьанвачир. Ци чухъ спортдин и жуьредай дуьньядин 5 чемпион хьанва: **Сослан РАМОНОВ, Хетаг ЦАБОЛОВ, Денис ЦАРГУШ, Абдулрашид САДУЛАЕВ, Абдусалам ГЪАДИСОВ.**

Къейд авун лазим я хьи, Россиядин хянавай командади кьазанмишай еке агалкьуник чи республикадин спортсменрин пайни ква. Ик, чна винидихъ хабар гайивал, азаддаказ кьуршахар кьунай дуьньядин чемпионатда Абдулрашид Садулаев (86 кг-дал кьведалди заланвал авайбурун арада) ва Абдусалам Гъадисов (97 кг-дал кьведалди заланвал авайбурун арада) кьизилдин медалриз лайихлу хьана. И чемпионатда грекринни римлуйрин жуьреда кьуршахар кьунай 130 кг-дал кьведалди заланвал авайбурун арада Билял Махова буьруьнждин медаль кьазанмишна.

И йикъара Ташкентда хъсан нетижаяр кьалурай спортсменар Махачкъаладин аэропортуна шад гьалара кьаршиламишна. Иниз РД-дин физический культурадин ва спортдин министр Мегъамед Мегъамедов, адан заместителар, спортсменрин багърир ва ярар-дустар атанвай.

Ик, Мегъамед Мегъамедова дуьньядин чемпионар ва буьруьнждин призёр тебрик авунихъ галаз санал чи спортсменрихъ мадни виниз тир нетижаяр, спортдин мадни къакъан куклушар муьтлуьгъардай къуватар хьана кьанивилдин келимаяр лагъана.

- Куьн къенин юкьуз чи республикади ва уьлкведи дамахзавай, адан твар виниз хкажзавай Игитар я. Дуьньядин чемпионатда хъсан нетижа кьалурналди куьне лап чьехи устадвал авайди субутна. Билял Махова хъсан чьавалди азаддаказ кьуршахар кьунай дуьньядин чемпионатра 3 сеферда кьазанмишай агалкьунар авай, амма Абдулрашид ва Абдусалам патал ибур бегерлу камар я. Зи фикирдалди, Биляла хъсан кар авуна вичин къуватар грекринни римлуйрин жуьреда кьуршахар кьуна ахтармишуналди. Адахъ хъсан тежриба ава, гъавилляй гьич са жуьрединни ахтармишунар адаз герек авач. Ташкентда кьазанмишнавай буьруьнждин медални еке агалкьун я. Зун умудлу я, куьне чун мадни зурба агалкьунралди шадар хъийида, - кьейдна министрди.

Камалаз квал пишкешна

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Августдин эхирриз Челябинска дзюдодай кыле феи дуьньядин чемпионатда Дербентдай тир спортсмен **Камал ХАНМЕГЪАМЕДОВА** 66 кг заланвал авайбурун арада буьруьнждин медаль кьазанмишайдак чна хабар ганай. Россиядин командади кьвед лагъай чка кьуниз килигна ам гимишдин медалдизни лайихлу хьана.

5-сентябрдиз К.Ханмегъамедов шад гьалара Дербент шегъердин администрацияда къабулна. Камалаз чьехи агалкьун Дербент шегъердин кыл Имам Яралиева, депутатрин Собранидин председатель Мавсум Рагъимова, шегъердин кылин сад лагъай заместитель Татжатдин Султанова, физкультурадин, спортдин ва жегилрин крарай управленидин руководитель Новаи Рзаева, жегилрин парламентдин председатель Мадина Рамазановади, шегъердин Собранидин са жерге депутатри, призердин тренер Садых Абдулова ва масабур гьурметдалди тебрикна.

Спортсмен тебрик авунихъ галаз И.Яралиева Камал Ханмегъамедов чи уьлкведин виклеьг дзюдоистрин жергеда авайди, ада дуьньядин дережадин акъажунра Россия лайихлудаказ раижзавайди кьейдна.

- Гьелбетда, - давамарна ада, - К.Ханмегъамедова виниз тир дере-

жаар кьазанмишун патал гьикъван зегъмет члугунатга чаз чизва. Ихътин гьундуьр дережайрихъ еримишзавай гьар садаз чнани гьурмет авун лазим я. Камал гьеле чьехи рекьин хивел ала, чна умудзава, ам Олимпиадада иштиракун патал Россиядин хянавай командадик акатда ва 2016-йисуз Бразилияда гьар са спортсмен патал багъа награда тир - Олимпиададин кьизилдин медалдиз - лайихлу жеда.

Чавай къе Камалахъ галаз санал 20 йисуз зегъмет члугаззавай тренер Садых Алиевичазни хуш келимаяр талгъана акъвазиз жедач. Ам гзаф хъсан инсан, жавабдар устад я. Адан алахъунри Дербентда дзюдо лап гегъеншарна, машгурна. Имам Яралиева Камал Ханме-

гъамедовазни адан тренердиз вири дербентвийрин патай агалкьун мубаракна, абурухъ мягъкем сагъламвал, агалкьунар хьун ва вилик квай олимпиадада мадни чьехи дережайрив агалкьун алхишна. Шегъердин кыли тебрик авун патал кватл хьанвай югъ спортсмен патал мадни важиблуди тирди лагъана.

- Къе Камал эвленмиш жезва. Виридалайни уьмуьрда важиблуди, - давамарна Имам Музамудинович Яралиева, - хизан я. Камалазни адан кьани Зульфийадиз яргъи бахтлу уьмуьр хьурай. Ихътин юкьуз савкъатар гун адет я. За гзаф фикирна, жегилриз мехъерин савкъат вуч багъишда лагъана. Заз жегилри цийи уьмуьр цийи квалера башламишун хъсан акуна.

И.Яралиева жегилрив цийи дараматдай пуд квалдин квартирадин куьлег вахкана.

М.Рагъимова Камалаз тебрикар авурдалай гьунгъуниз лагъана: "Чун чи ватангълидин агалкьунрал гзаф шад я. Къуй ада вичин хизанни дустар цийи агалкьунралди мадни шадаррай".

С.Абдулова кватл хьанвайбуруз чеб хушдиз къабулунай сагърай лагъана ва Олимпиададин вилик им чьехи куьмек тирди кьейдна. Ахпа абуру спортсмендиз цийи квалер кьалурна.

К.Ханмегъамедова ихътин члагай савкъатдай Имам Музамудиновичаз чухсагъул лагъана.

РД-дин команда - кваленквалечи

БОКС

ЧИ КОРР.

И йикъара Каспийскда, Али Алиеван тварунихъ галай Спортдин дворецда, Умаханован экуь къамат рикел хуьнин лишан яз боксдай тухвай международный 16-турнир куьтягъ хьана. Дуьньядин 12 уьлкведай тир 109 спортсменди заланвилдин 10 категориядай чпин гьутарин устадвал кьалурна. Шадвилелди а кардикай хабар гуз кланзава хьи, 40 боксёрдикай ибарат тир, кылдин команда яз иштиракдай Дагъустандин хянавай командади и турнирда 1-чка кьуна.

Ик, Мегъамед ОМАРОВА (91 кг-дилаи виниз), Ислам МЕЖИДОВА (64 кг-дал кьведалди), Рабадан КЪУРБАНОВА (69 кг-дал кьведалди), Мегъамедмурад АРСЛАНБЕГОВА (81 кг-дал кьведалди) кьизилдин медалар кьазанмишна. Гимишдин медалриз лайихлу хъайибурун арада ава: **Шамил ДИБИРОВ** (91 кг-дилаи виниз), **Мегъамед**

МАДИЕВ (75 кг-дал кьведалди), **Хасан Арсункаев** (56 кг-дал кьведалди), **Алихан ХАЙДАРБИЕВ** (52 кг-дал кьведалди). Къве боксёрди чи командадин киседиз буьруьнждин медалар гъана: **Казбек СОЛТУХАНОВА** (49 кг-дал кьведалди) ва **Заур АБДУЛЛАЕВА** (64 кг-дал кьведалди).

Кьвед лагъай чкадиз Россиядин хянавай командадик кваз иштиракдай спортсменар лайихлу хьана. Узбекистандин хянавай ко-

мандадин боксёррилай кьизилдин къве медаль кьазанмишиз алакьна. Турнирдин нетижаяр кьурла, анжах са Израилдин хянавай команда медалрикай хкатна. Турнирда гьалиб хъайибурув наградаяр республикада ва адалай къецени твар-ван авай политический ва общественный деятелри, гьа гьисабдай яз М.-С.Умаханован хва Ильяс Умаханова, Хизри Шихсаидова, Мегъамед Мегъамедова, Гьамзат Гьамзатова ва мсб. вахкана.

Кваллиз рахкурнава

Чна виликдай хабар гайивал, алатай йисан ноябрдин вацра кубави Майк Пересахъ галаз хъайи бягъсина Дагъустандин машгур боксёр Мегъамед Абдусаламован кьилизни мефтледиз екез тларвал хъанай, чапла гьил ханай. Ам са шумуд вацра Нью-Йоркдин патарив гвай сагъламардай центрада хьана, пулдин еке такъатрихъ галаз алакьалу медицинадин куьмек къачуна. Духтурри ам кьутармишиз алакьуник умуд куьтазвачир, адан гьал гьакъван писди тир: М.Абдусаламовавай гьатта нефес къачузни жезвачир, ам яргалди вич-вичел алачиз хьана.

Духтуррилай ам "ахварай авудиз" алакьайдалай кьулухъ, боксёрдин гьал яваш-яваш ачух жез башламишна. Бязи вахтара адан гьал са бубатди, бязи вахтарани адаз лап пис хъжез хьана. Гъаниз килигна Мегъамед Абдусаламован мефтледин тларвилер хьанвай азарлуяр авай махсус центрадиз хкана. Ина адаз са шумуд операция мадни хьувуна. Идалай кьулухъ чи ватангълидин гьал хъсан хьана, духтурри ам вичин багърийрин патав хьун важиблуди тирди аннамишна, ам кваллиз рахкурнава.

И кардикай Дагъустандин спортдин акъажунрин сайтда хабар ганва.

Гъавадай гъужумна

Америкадин Садхъанвай Штатри "Исламдин государстводин акси" кампания кьиле тухузвай вахтунда Багъдатдин мукъув гъай террористрин сенгерал сифте яз гъавадай гъужумна, хабар гана 16-сентябрдиз, Америкадин властрин делилрал асаслу хъана, Франс-Пресс агентстводи. Пентагонда авай чешмедин информационный агентстводиз суьгъбет авурвал, США-ди эхиримжи суткай-ра Иракдин меркездин ва уьлкведин кеферпата авай Синджар дагъдин патав гъай чкай-ра авай исламистрин сенгерал гъавадай гъужумна.

"Гъавадай гъужумун мергъяматлувилдин кваллахриз кумекунин, "Исламдин государстводин" террористрихъ галаз женг члугваз-вай Иракдин военныйриз кумек гунин, Америкадин граждана ва идараяр хуьнин мураддалди авунвай кар я", - лугъузва США-дин центральный командованидин малуматда.

15-сентябрдиз Иракдин месэлайрай кьиле физвай международный конференциядин иштиракчийри - Россияди, США-ди ва Китайди вирида Багъдаддин тереф хуьнин патав хъай лагъана.

Конференциядал Ирандин делегациядиз теклифнавачир, гуьруьш башламиш жедалди Тегерандин векилар ва конференциядиз атунин месэладай меслятдал атанач ва Парижда "арабрин са бязи уьлквейри" иштирак авун важиблуди яз гьисабна.

Америкадин гъавадин женгинин къуватри Иракда кьиле физвай гьерекатра августдиз иштиракзава. И вахтунда абуру исламистрин сенгерар 162 сеферда гъавадай яна. "Исламдин государстводин" дестедин боевикри июндиз Иракдин кеферпата ва рагъакидай патан районрал гъужумиз башламишай.

Кьулухъ члугвазва

ООН-дин пресс-секретарь Стефан Дюжаррикан гафарал асаслу хъана, 15-сентябрдиз Рейтер агентстводи хабар гузвайвал, ООН-дин ислыгъвал хуьдайбуру Израилдинни Сириядин арада авай Голанский тепейрилай кьулухъ члугваз башламишнава. Ихътин кьарар Сирияда пуд йисуз кьиле физвай граждандян диведин вахтунда ислыгъвал хуьдайбурунни исламистрин арада мукъвара кьиле феи акъунрихъ галаз алакълу я. "Сад-садавай кьакъудунал гуьзчивал тухузвай ООН-дин къуватрин зонада гьалар эхиримжи йикъара лап пис жез башламишна", - кьейдна ада. Адан гафаралди, яракълу дестейри ислыгъвал хуьдайбурун сенгеррихъди гьерекаттава, и кардини ислыгъвал хуьдайбурун Израилдин терефдихъ кьулухъ члугуниз мажбурна.

"Аль-Каидадихъ галаз алакълу боевикрин дестеди 28-августдиз Аль-Кунейрадин патарив ООН-дин ислыгъвал хуьдай 45 кас кьуна. Алатай гьафтада исламистри Фидждай тир ислыгъвал хуьдай 45 кас есирдай азад хъувуна. Филиппинрин ислыгъвал хуьдайбурун санлай 72 кас авай мад кьве десте Сириядин исламистри Голанский те-

пейрин патав гъай гуьзчивалдай пунктарилай сана элкъурна кьуна. 31-августдиз боевикри гъужумайдалай гуьгъуьниз Филиппинрин ислыгъвал хуьдайбуру вири гьалкъадай акъудна ва Израилдин территориядал куьчарна. Миссиядин къуллугъчийрикай садазни зиян хъанач.

1967-йисуз кьиле феи Ругуд йикъан дяведилай гуьгъуьниз Голанский тепейр гуьжет алай территория я. Сирияда а чка вичинди, Израилди вичинди я лугъузва. 1981-йисуз Тель-Авивди и территорийрал аслу туширвал малумарна, амма ООН-ди и кьарар гьисаба кьунач.

1974-йисалай Голанский тепейрал Сириядин ва Израилдин къушунрин арада ООН-дин ислыгъвал хуьдайбуру акъвазнава. Абуру сада-садаз гуьлле гун акъвазарунал гуьзчивал тухун лазим я.

Алай вахтунда гуьзчивал тухудай ООН-дин къуватрин зона Фидждай, Индиядай, Ирландиядай, Непалдай, Нидерландрай ва Филиппинрай тир аскеррикай туькълур хъанва. Амма алатай гьафтада ООН-ди хабар гайивал, Маниладай Голанский тепейрилай, гьакни Эбола вирусдихъ галаз женг члугвазвай международный организациядин къуватар авай Либериядай чпин ислыгъвал хуьдайбуру эвер хъувунин кьарар къабулна.

Конференция ачухъана

Рейтерди хабар гузвайвал, Парижда Франциядин инициативадалди Иракда кьиле физвай гьалариз талукъ международный конференцияди кваллах башламишнава. Кьилин фикир уьлкведин кеферлад кьунвай ва Багъдаддиз кьурхуяр гузвай исламистрихъ галаз женг члугун я. Гуьруьшмиш хуьниз 30 уьлкведин къецепатан крарин министрвойрин килериз теклифнава. Россиядин патай и конференцияда Сергей Лаврова иштиракзава.

Иракдин руководстводи гьал лап четинди яз гьисабзава. Ислен йикъан пакамахъ уьлкведин президент Фуад Магъсума малумарайвал, Иракдин яракълу къуватри гъавадай алава кумек гун чарасуз я. - Америкади исламистрин сенгерал бомбаяр вегезватлани ва "Исламдин государстводин" боевикрин гьерекатар акъвазарзаватлани, гьалар хъсан патяхъ дегиш жезвач. Франциядин къецепатан крарин министр Лоран Фабиуса хиве кьунвайвал, Франциядин самолетри - разведчикри мукъвал сятера исламистрин сенгеррилай лув гуз башламишна.

11-сентябрдиз США-дин президент Барак Обамади "Исламдин государстводин" аксина женг члугвадай цийи стратегия малумарна. Ада кьейд авурвал, Иракдиз Америкадин къушунар ракъурдач, идан чкадал США-дин ВВС-ри гъавадай ийидай гъужумар артухарда. Гьа са вахтунда Обамади малумарна хьи, Сирияда ва Иракда авай боевикрихъ галаз женг члугун патал геьенш коалиция тешкилун ва кьиле акъвазун теклифзава. Са шумуд юг идалай вилик арабрин государстводин лигадин уьлквейрин министрри "Исламдин государстводин" вири сад хъана акси акъваздай ниет авайдан гьакъиндай малумарнай.

Электроэнергия

хганва

15-сентябрдиз Луганскдин са паюниз электроэнергия хганва, идан гьакъиндай шегьердин советди хабар гана.

Шегьердин властрин делилралди, электроэнергия шегьердин са бязи районриз хганва, идалайни гьейри, шегьер целди таъминарун патал насосдин ва канализациядин станцийриз хгуз башламишнава.

Ремонтдин кваллахар шегьерда давам жезва, пешекарри ягъунар кьиле феи вахтунда зиянар хъайи электропередачайрин линияр кьайдадиз жизва.

Луганскда са вацралай гзаф вахтунда электричество авачир. Идахъ галаз алакълу яз, агъалийриз яд гунни акъваз хъанвай.

Ремонтрин кваллахар кьиле тухуниз икван чвалдай шегьердиз гуьлле гуни манийвалзавай. Сентябрьдин сифте килерай женгинин гьерекатар вахтуналди акъвазарунин гьакъиндай меслят хъайидалай гуьгъуьниз гуьлле гузвач.

Шегьердин советди хабар гузвайвал, областдин центрада недай-хъвадай шейэрин къадар артух хъанва, дарманар гъунин кваллах кардик ахкатнава. Гьа са вахтунда ина мобильный ва стационарный алакълу авач, мажибар ва пенсияр гузвач.

Луганск эхиримжи са шумуд вацра ополченцийрин гуьзчивилик ква, шегьердиз мукъвал-мукъвал гуьлле гузвай. И кардай ополченидин векилри тахсир Украинадин къушунрик кутазва.

Цийи линия туькълурда

Вичи-вич малумарнавай Луганский республикадин властри Луганск Россиядай электроэнергиядалди таъминарун патал цийи линия туькълуриз башламишнава. Идан гьакъиндай "Цийивилер" РИА-ди ЛНР-дин кил Игорь Платницкийдин гафарал асаслу хъана хабар гана.

"Рахунар хъана, амма исятда чун кар алай девирдив эгечзава. Россиядин Федерациядинни Луганский халкъин республикадин арада чаз алава электричество гудай цийи линия кардик кухтада ва туькълурда", - кьейдна ада. Электролиния туькълуриз и мукъвал вахтунда башламишда, ам кьве вацра куьтгъун планламишнава.

Идалай вилик чпи-чеп малумарнавай республикайрин векилри чпихъ Россиядай газ гунин гьакъиндай "Газпромдихъ" галаз икьарар хуьнин къаст авайдан гьакъиндай малумарнай. Сентябрьдин сифте килерай ДНР-дин хатасузвили министр Леонид Ба-

Рекъемар

- Зеьметдин министрстводи хабар гузвайвал, мукъвал тир 5 йисуз Россияда зеьметдиз къабил агъалийрин къадар сад лагъана тиммил жеда.
- Алай йисан 14-сентябрдиз сечкияр кьиле тухун патал **6 миллиард манат** харжна, хабар гана ЦИК-дин комиссиядай.

ЦБ-дин курсуналди кьенин юкьуз:

*1 доллар - 38,71 манат,
1 евро - 50,06 манат,*

*къизил (1 гр) - 1541,52 манат,
гимшиш (1 гр) - 23,20 манат.*

ИНТЕРНЕТАЙ.

Гъазурайди - Шагьисмаил ГЪАЖИМИРЗОВ

20 миллиард манатдин зиянар ганва

2014-йисуз оборонно-промышленный комплексдин (ОПК) хиле авур тахсиркарвилерай хъайи зиярин къадар 20 миллиард манатдилай гзаф я. Идан гьакъиндай 15-сентябрдиз генеральный прокурор Юрий Чайкади Президент Владимир Путина хабарна. Вичин нубатдай яз, государстводин Кьили гособоронзаказ кьилиз акъуддай вахтунда авунвай тахсиркарвилерай делояр эхирдалди кьиле тухун тапшурмишна, - хабар гузва ИТАР-ТАСС-ди.

"Йисан сифте килерилай закон члурай 7 агъзур дуьшуьш винел акъуднава. Идахъ галаз алакълу яз тахсирлу 800 кас низамдин рекъяй жавабдарвилиз члугуна, адми-

нистративный кьайдаяр члурна 300-лай гзаф делояр, 131 уголовный дело кьарагъарнава; тайинарнавай зиярин къадарди 20 миллиард манатдилай гзаф тешкилзава", - лагъана Чайкади Президентдиз.

Генпрокурордин гафаралди, са йисан вахтунда ОПК-дин 1005 кархана ахтармишна. Иник гимияр туькълурдай ва авиациядин корпорацияр, "Россиядин вертолетар", "Сухой" холдингар ва абурухъ галаз санал кваллахзавай организацияр акатзава. Нетижда военный метлеб авай продукциядин ери хъсанарна, са бязи дуьшуьшра адан кьимет саки кьве сеферда тиммил хъана. Кьилди кьачуртла, "гъвечли танкер туькълурдин кьимет 500 миллиондилай, космический са аппарат туькълурдин кьимет 380 миллион манатдилай тиммил хъана", - кьейдна генпрокурорди. Чайкади алава хъувурвал, государстводин оборонадин заказар таммарун патал кутлунзавай контрактрин вахтарни аквадайвал куьруь хъана.

Идалайни гьейри, Амурский гимияр акъуддай завод кватунин вилик пад кьуна, и заводди Россиядин ВМФ патал корветар туькълурзава. Чайкадин гафаралди, алай вахтунда завод агалкъунривай вилик физва.

Генпрокуратуради йисан эхирдалди, гьакни "Алмаз-Антей" ПВО концерн ахтармишна, химический яракъ хатасуззаказ хуьнин ва терг авунин рекъяй Федеральный управление, "Радиотехникадин ва информациядин системаяр" ва оборонадин са жерге маса карханаярни инспектировагна куьтгъун планламишнава.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛАР:
РД-дин Халкъдин Собрание,
РД-дин Гьукумат
367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КЪИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ
Тел/Факс. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ - ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д.Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н.М. ИБРАГЬИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж.М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
К.М. КАЗИМОВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М.А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А.Х. ГЪАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Х. ШАЙДАБЕГОВА

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.00
Газет "Лезги газетдин" компьютерин базада гъазурна.
Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.
367000, Махачкала,
Пушкин куьче, 6.
Тираж 7916

Макъалаар редакцияди туькьур хыйизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядин макъалайрин авторрин фикрар сад тахун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле закондательстводал амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин режъай РФ-дин Федеральний къуллугдин Къиблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хьувунна.
ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:
367018, Махачкала,
Петрдин проспект, 61,
7-мертеба.

(Гь) - И лишандик квай материалар гъакъидихъ чапзавайбур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
БНК - 048209001
ИНН - 0562043725
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Гь Мубаракрай!

Докъузпара райондин Къурушрин хуьруьн юкьван школадин муаллим, Дагъустан Республикадин образованидин отличник **ЖАВАТОВ Межид Нагъметович** аз ийкъара Дагъустан Республикадин Къил Р.Гь. Абдулатипован Указдалди "Дагъустан Республикадин лайихлу муаллим" лагъай гъурметдин твар ганва.

Чна адаз и твар-къачунвай нубатдин дережа риклин сидкъидай мубаракзава:

Къуруш хуьруьз мад шадвилер атанва,
Хуш тебрикрай гъар са магъал ацланва!

*Лайихлу кар-лайихлу
твар къачурла
Агакъдани руьгъдивни
чи къакъанвал!
Ина ирс яз игитвилини
таж ава.
Яру дагъдин ариш ава ва
ярж ава!
Адлу ийиз рехъ эсилрин,
несилрин,
Гъар бубади сидкъи михьи
харжзава!
Сагърай, муаллим! Сагърай
ви рикл, руьгъ сагърай!
Эбеди яз на хъажай муьгъ
сагърай!*

МАХАЧКАЛАДА ЯШАМИШ
ЖЕЗВАЙ ВИ ДУСТАРИН
ДЕСТЕ.

Ахцегъ райветуправленидин Хуьруьгрин хуьруьн участокда яргъал йисара гъакъисагъвилелди къвалахзавай ахцегъви **САИДОВ Шериф Саидович** аз ийкъара РД-дин Къилин къарардалди "РД-дин лайихлу ветврач" гъурметдин твар ганва. Чна адаз и вакъиа риклин сидкъидай мубаракзава. Къуй вахъ чандин мягъкем сагъвал, хизандин хушбахтвал ва къвалахдин режъай мадни члехи агалкъунар хъурай!

Зегъметдин ветеран Керем **КЕРЕМОВ,**
Дашемир **ШЕРИФАЛИЕВ**

Садвилдин югъ мубаракрай!

НУМРАДИЗ ШИИР

Шагъабудин ШАБАТОВ

Садвал, шадвал, хатур,
гъурмет, берекат,
Артухарун патал ийиз гъерекат.
Къе меркезда тешкилнавай
мярекат -
Садвилдин югъ мубаракрай,
дагъвияр!

Шад халкъариз чарасуз я
шадвилер,
Чун мажбур я къалуриз чи
садвилер,
Гъакл хъайила жеда чахъ
абадвилер,
Садвилдин югъ мубаракрай,
дагъвияр!

Вил вегъейла чи тарихдиз
бинедлай,
Чун къакъудиз хъайибур туш
фитнедвай,

Я къурхуяр гуз хъайид туш
къемедвай,
Садвилдин югъ мубаракрай,
дагъвияр!

Чун, гележег, чи бубайрин
весийриз
Вафалу я, им дуьз рехъ я,
несилриз.
Гъа кардивай жеда чи пар
къезилриз,
Квез къенин югъ мубаракрай,
дагъвияр!

Шагъабудин гъахъвал клани
инсан я,
Михивилиз халис абулейсан я,
Садвал, дуствал чандилайни
масан я,
Чаз къенин югъ мубаракрай,
дагъвияр!

Хабар це

КВЕВ "ЛЕЗГИ ГАЗЕТ" МУС АХГАКЪЗАВА?
Хемиедиз, жуьмядиз, кишдиз, гъяддиз, илендиз,
саласадиз, арбедиз? -

**Шегъер, район, хуьр къалур -
Жуван твар, фамилияни -
Талабава атлана редакциядиз рахкурун.**

Утерянный аттестат о среднем (полном) образовании серии Б за №787821, выданный в 1991 году Ашагастальской СОШ Сулейман-Стальского района РД на имя **ИБРАГИМОВА Эльдара Гаджимагомедовича**, считать недействительным.

Утерянный диплом за номером 279907, рег. № 3487, выданный в 1991 году на имя **ШАБАНОВА Лермана Агамировича** об окончании СПТУ № 3 г. Дагестанские Огни Дербентского района РД, считать недействительным.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди яшлу мухбир ва муаллим, члехи хизандин къил
Агъмедхан ЭФЕНДИЕВ
рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз адан хизандиз, вири мукъва-къилийриз, багърийриз башсагълугъвал гузва.

Малумат

Дагъустандин мусурманрин Духовний управленидин председатель, муфтий, шейх Агъмад-Гъажи Абдулаев Виридуьньядин мусурман алимрин союздин составдик кутунва.

* * *

Виридуьньядин мусурман алимрин союздин Генеральный секретарь, доктор Али Мухиддин аль-Карадаги РД-дин Къил Р. Абдулатиповаз чухсагълудин чар ракъурнава.

Его превосходительству Главе Республики Дагестан
Рамазану Гаджимурадовичу Абдулатипову (да хранит его Аллах)

Мир Вам, милость Аллаха и милосердие Его!
Всемирный Союз мусульманских ученых выражает Вам глубокое уважение и желает Вам благополучия и успехов во всех делах. В связи с открытием IV сессии Генеральной ассамблеи Всемирного союза мусульманских ученых выражаю Вам благодарность и признательность за Ваше любезное письмо, в котором указаны четкие и важные ориентиры деятельности и новых форм работы Союза в условиях сегодняшнего положения Ислама и мусульман.

Делегации ВСМУ был оказан теплый прием во время его визита в Республику Дагестан, где она принимала участие в конференции "Российские мусульмане права и обязанности". Эта конференция стало одной из самых удачных, а ее итоги получили отражение в важных тезисах, способствующих укоренению ценностей справедливости, равенства и высокой нравственности, к чему мы с Вами все стремимся. Не будь упомянутой Вами поддержки деятельности Союза со стороны Российских мусульман, он не смог бы достичь своих целей в России, где он стал сегодня одной из самых уважаемых организаций по исламской сцене.

Ценности великого Ислама, в которых Вы упомянули в своем любезном послании, требуют от всех трудиться во имя их осуществления и украшения во всем мире. Именно на этой основе строится работа Всемирного союза мусульманских ученых и на текущей сессии, и на других мероприятиях - работа, направленная на утверждение достоинства Ислама и мусульман, обеспечение мирного сосуществования между всеми жителями Российской Федерации нашими объединенными усилиями. Обещаем Вам продолжать эти усилия во имя добра и мира для всех.

Присутствие достопочтенного муфтия Республика Дагестан шейха Ахмада-Хаджи Абдуллаева и его соратников во многом способствовало активизации работы IV сессии Генеральной ассамблеи и придало ей особый колорит.

Молю Великого и всемогущего Аллаха, чтобы Он помог нам и Вам в делах. Ему угодных, и от души благодарю Вас за поздравления участникам Генеральной ассамблеи.

Мир Вам, милость Аллаха и благословение Его!

Генеральный секретарь Всемирного союза мусульманских ученых
Шейх, д-р Али Мухи ал-Дин аль-Карадаги

"Дагипотека" ОАО-дин 10 йис

Алаудин ГЪАМИДОВ

И вакъиадихъ галаз алакълу яз алатай гъафтеда Махачкъалада Дагъустандин журналистрин Союзда и акционерный обществодин директор **Навруз Мехтихановичахъ** галаз пресс-конференция къиле фена. Адан къвалахда газетрин ва телерадиокомпанийрин журналистри иштиракна.

- "Дагипотека" твар алай акционерин ачух общество, - башламышна Навруз Мехтихановича, - Дагъустан Республикадин Гьукуматди 2004-йисуз тешкилайди я. Адалай инихъ 10 йис алатнава. И девирда чи обществодихъ хейлин муштериярни хъанва. Гъа са вахтунда 9 миллиард манатдин къадарда аваз ипотекадин 6 агъзур кредитни ганва. Чи акционерар яз "Дагънергобанк" ОАО ва РД-дин Мингосимущество экъечзава.

- Ипотекадин хъсан терефар гъибур я лагъайтла, жегил муаллимриз, алимриз, военныйриз яшайишдин квалер къачун патал

ахъайзавай ипотекадин кредитрилай лап тлимил, 7,65 процентдилай башламышна къазва, абур гузвай сифтегъан взносни анжах 10 процентдилай виниз я. Ипотекадин буржарай пул кван хъийизвай вахтарни 30 йисав, агакъзава... Идалайни гъейри, дидевилдин капиталдикайни (адан къадарни алай вахтунда 429 408,50 манат хъанва) менфят къачуз жезва...

Директорди къейд авурвал, са гъуьршмиш хъунин вахтунда ипотекадин кредит нивай ва гъикл къачуз жеда тла и кар патал квели башламышна-акъалтарна кланзаватла чирун патал адрес (Дагъустан Республика, Махачкъала шегъер, Умаханован тварунихъ галай переулокдин 12-нумрадин квалер) ва телефонрин нумраяр (тел./факс: 8722 67-45-74, (8722)92-45-00) гана.

Буюр, менфят къачу!
Эхирдай Н. Мехтиханова журналистрин хейлин суалризни жавабар гана.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Ахцегъ райобразованидин управленидин начальник Гъажиев Алмасаз играми буба
АКИМ
кечмиш хъунихъ галаз алакълу яз башсагълугъвал гузва.

Махачкъалада яшамаш жезвай Жалилов Мердалидин хизанди Ахцегъ райобразованидин управленидин начальник Гъажиев Алмасаз играми буба
АКИМ
кечмиш хъунихъ галаз алакълу яз дериндай хажалат члугуналди башсагълугъвал гузва.

Къутунхъарин тамам тушир юкьван школадин педколлективди Гъажиев Алмасаз, адан хизандиз играми буба
АКИМ
кечмиш хъунихъ галаз алакълу яз дериндай хажалат члугуналди башсагълугъвал гузва.